

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

Gadewch i ni greu'r dyfodol gyda'n gilydd

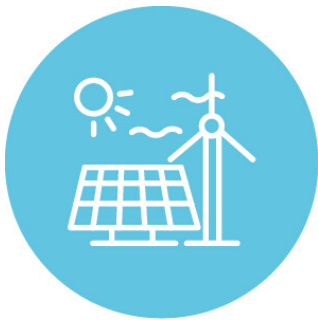
Pennod 5

Meysydd ffocws

Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020

Meysydd Ffocws: Cynllunio defnydd tir a Creu Lleoedd

Dyfodol cynllunio	04
Y Weledigaeth i Gymru yn 2050 - Cynllunio a Creu Lleoedd ar gyfer llesiant	07
Canfyddiad pobl o gynllunio	10
Eich Llais	11
Heriau a chyfleoedd ar gyfer newid	12
Sicrhau bod Polisi Cynllunio Cymru 10 yn cael ei weithredu'n iawn	12
Cynllunio ar gyfer lleoedd mwy gwyrdd	19
Lleihau anghydraddoldebau trwy gynllunio	26
Buddsoddi amser ac adnoddau mewn gwasanaethau cynllunio a creu lleoedd	33
Cynyddu cydweithredu	42
Ailgyssylltu pobl â chynllunio	46
Argymhellion	52
Adnoddau	57

Cynllunio defnydd tir a Creu Lleodedd

Mae'r ffordd yr ydym yn cynllunio, dylunio ac adeiladu ein cymunedau a'n seilwaith ar gyfer y dyfodol yn hanfodol wrth fynd i'r afael â heriau hirdymor a sicrhau llesiant yn genedlaethol ac yn lleol. Gall cael cynllunio'n iawn ein helpu i gyflawni nifer o'n nodau llesiant, trwy amddiffyn a gwella ein hecosystemau, sicrhau bod cymunedau'n gallu cyrchu'r gwasanaethau a'r cyfleusterau cywir i'w cadw'n iach ac yn egniol a chefnogi newid moddol a nodi tir ar gyfer cynhyrchiad ynni glân.

Bydd yr hyn y mae cymunedau ei eisiau a'i angen yn y dyfodol yn newid yn sylfaenol wrth i'n plane d ofyn am ddatgarboneiddio ac adfer natur yn gyflym, ac wrth i dueddiadau demograffig fel trefoli a phoblogaeth sy'n heneiddio barhau, ac mae technoleg yn parhau i newid ein ffordd o fyw a gweithio.

Dyfodol cynllunio

Mae tueddiadau a rhagfynegiadau byd-eang (y manylir arnynt ym Mhennod 1), megis newid yn yr hinsawdd, poblogaeth sy'n heneiddio i gyd yn debygol o gael effaith sylweddol ar gynllunio defnydd tir yn y dyfodol.

Tueddiadau i'w wyllo

- Galw cynyddol am dir ar gyfer tai, hamdden, trafnidiaeth, yr economi carbon isel, lliniaru newid yn yr hinsawdd ac ynni [yn wyneb newid demograffig ansicr](#).
- Mae [risg llifogydd wedi cynyddu yn sylweddol](#), fel y dangoswyd ym mis Ionawr 2020, pan ddioddefodd rhannau o Gymru lifogydd difrifol.
- Gallai'r galw byd-eang cynyddol am fwyd a newid prisiau nwyddau effeithio ar faint o dir sy'n cael ei [ddwyn i mewn i gynhyrchu bwyd](#).
- Peryglon cynyddol o wres, prinder dŵr ac [ansefydlogrwydd llethrau ag achosir gan dywydd garw](#).
- Mae ymwybyddiaeth gynyddol o faterion fel newid yn yr hinsawdd, anghyfiawnder gofodol a phrinder bwyd wedi arwain at adfywiad mewn tyfu bwyd cymunedol ac amaethyddiaeth drefol, sut i amddiffyn amrywiaeth y strydoedd mawr lleol, a sicrhau [tarddiad lleol y bwyd rydyn ni'n ei fwyta](#).
- Yn fyd-eang, mae cymunedau'n chwarae mwy o ran yn y broses gynllunio, a mwy o ffocws ar ddod o hyd i'r [arferion ymgysylltu cymunedol](#) gorau posibl.
- Gall [trefoli cyflym](#), a all gynhyrfu [problemau iechyd](#).
- Cynyddu twf anghytwys ar draws dinasoedd a rhanbarthau, a [chynyddu anghydraddoldebau gofodol mewn cyfoeth, addysg, symudedd cymdeithasol ac iechyd](#).
- Bydd poblogaeth gynyddol hŷn yn golygu bod angen i ni ail-feddwl llawer o'r nodweddion yn ein trefi a'n dinasoedd, o hwylustod llywio strydoedd i ganolfannau trefol mwy cryno ar gyfer poblogaethau a fydd yn [dibynnu fwyfwy ar gerdded a thrafnidiaeth gyhoeddus](#).
- Lleihau maint cyffredinol aelwydydd, gan ofyn am nifer fwy o gartrefi, adnoddau ac ynni i gynnal y [nifer cynyddol o aelwydydd](#).
- Efallai na fydd nifer yr eiddo sydd ar gael yn cadw i fyny â'r cynnydd hwn mewn cartrefi. [Ni fydd twf yn y boblogaeth a thai yn unfurf](#) ledled Cymru.
- Cynyddu cynhyrchiant tir a lleddfu rhai pwysau sy'n gysylltiedig â [defnydd tir dwys](#) diolch i dechnoleg.

- Rôl gynyddol technoleg wrth leihau effeithiau negyddol trefoli a ffermio ar ein tir gyda thechnolegau trin ynni, dŵr a gwastraff newydd, yn [ogystal â ffermio manwl](#).
- Mae'r nifer o gynllunwyr a hyfforddeion sy'n gweithio yn y sector cyhoeddus yn gostwng a mae colled [sgiliau arbenigol fel cynllunio](#).

Rhagfynegiadau

- Mae newid yn yr hinsawdd yn debygol o gynyddu amlder llifogydd, gyda chanlyniadau i eiddo, bywoliaethau, seilwaith, cynhyrchu amaethyddol ac ecosystemau.
- Mae'n debygol y bydd tir llai addas ar gael yng Nghymru i'w ddatblygu fel gorlifdiroedd, a bydd tir is arall yn dod yn [fwyfwy tueddol o gael llifogydd](#).
- Gallai mwy na 4 biliwn o bobl fod yn byw mewn ardaloedd â phrinder dŵr cronig erbyn 2050.
- Erbyn 2050 gallai rhannau o'r Deyrnas Unedig brofi gostyngiad blynyddol ar gyfartaledd mewn llif afonydd o 15% a chymaint ag [80% mewn rhai dalgylchoedd yn ystod yr haf](#).

- Rhagwelir y bydd angen cynnydd o 70% mewn cynhyrchu bwyd i fwydo poblogaeth fyd-eang amcanestynedig y byd o naw biliwn yn 2050, ond mae 80% o dir â'r mewn gwledydd sy'n datblygu eisoes yn cael ei ddefnyddio, mae llai o ddŵr ar gael ar gyfer amaethyddiaeth, a gall cynnyrch sy'n cynyddu o gnydau mawr yn gyson bod yn afrealistig, gan [goddi pryderon am 'ddiogelwch bwyd' a 'bwyd brig'](#).
- Mae cynnydd yn y boblogaeth a newid demograffig yn debygol o gynyddu'r pwysau ar argaeledd tir.
- Erbyn 2050, bydd yr hyn sy'n cyfateb i gyfanswm [poblogaeth gyfredol y byd yn byw mewn dinasoedd](#).
- Bydd y Deyrnas Unedig yn debygol o fod â phoblogaeth uwch nag unrhyw wlad arall yn yr [Undeb Ewropeaidd erbyn 2043 gyda 70-75 miliwn o drigolion](#).
- Gallai'r galw am dir ar gyfer aneddiadau gynyddu o 8% i 12% erbyn 2050 oherwydd twf yn y boblogaeth (yn seiliedig ar [ddadansoddiad y Pwyllgor Newid Hinsawdd o ddata'r Deyrnas Unedig](#)).
- Os bydd y tueddiadau cyfredol yn parhau rhagwelir y bydd 18% o boblogaeth y Deyrnas Unedig yn byw mewn cartrefi un ddeiliadaeth erbyn 2031, a bydd 42 y cant ohonynt yn [65 oed neu'n hŷn](#).
- Mae'n ymddangos y bydd nifer yr aelwydydd yng Nghymru hefyd yn cynyddu'n sylweddol. Er enghraifft, [rhagwelir y bydd nifer yr aelwydydd un person yn codi dros 30% yn yr 20 mlynedd nesaf](#).

Y Weledigaeth i Gymru yn 2050 - Cynllunio a Creu lleoedd ar gyfer llesiant

Yn 2050, bydd datblygu cynaliadwy, yn unol â'r diffiniad penodol o'r Ddeddf a chreu lleoedd, wrth wraidd pob penderfyniad cynllunio defnydd tir. Ni fydd pedair colofn llesiant - yr amgylchedd, cymdeithas, yr economi a diwylliant - bellach yn cael eu hystyried yn rhywbeth i gael ei 'fasnachu' neu ei gyfaddawdu arno, ond cânt eu gweithredu fel cysyniad integredig.

Bydd pobl yn cael cyfle i gyd-ddylunio'r lleoedd maen nhw'n byw, gweithio a threulio eu hamser. Bydd buddsoddiad digonol yn caniatáu i gynlluniau lleol gael eu cyd-gynhyrchu gydag ystod amrywiol o bobl ym mhob cymuned. Bydd y cyfranogiad ar ffurf yn barhaus, sgwrs ddwyffordd, defnyddio dulliau i ysbrydoli ac ennyn diddordeb pobl yn hytrach nag ymgynghoriad traddodiadol â dogfennau technol hir.

Bydd dinasoedd yn cael eu cynllunio i atal epidemigau rhag lledaenu ac i hyrwyddo ymddygiadau iach. Bydd dyluniad craff lleoedd a chymdogaethau yn ein helpu i fod yn fwy effeithlon a lleihau ein hól troed carbon.

Bydd technoleg yn galluogi gweithio o bell ac yn lleihau'r angen i deithio. ([Cymru Iachach](#) a [Chymru Llewyrchus](#))

Mewn dinasoedd, bydd gan bobl fynediad at bopeth sydd ei angen arnynt trwy gerdded a beicio neu drafnidiaeth gyhoeddus gynaliadwy. Bydd dinasoedd bron yn ddi-gar, yn gwella ansawdd aer ac yn gwella iechyd y cyhoedd. Bydd hyn hefyd o fudd i'r rheini nad ydynt yn berchen ar gar, na allant yrru neu na allant fforddio trafnidiaeth gyhoeddus. [Bydd technoleg a chysylltedd digidol yn ein galluogi i weithio o bell, a bydd mwy o drafnidiaeth gyhoeddus yn sicrhau bod gan ein cymunedau gwledig fynediad lawn at wasanaethau wrth leihau costau byw. ([Cymru Iachach](#), [Cymru sy'n Fwy Cyfartal](#) a [Chymru o Gymunedau Cydlynus](#)) ([Gweler Penodau'r System Trafnidiaeth a Lles am ragor o wybodaeth.](#))

[Dinas Mecsico](#)- 'Laboratorio para la Ciudad' yw labordy arloesi trefol cyntaf Lladin America, a ddyluniwyd i helpu i ddiwygio'r ddinas. Mae'n cynnwys 20 o bobl ifanc o gefndiroedd amrywiol (trefol, gwyddorau gwleidyddol, dyniaethau, gwyddorau cymdeithasol, celf, actifiaeth, gwneud ffilmiau, ac ymgynghorydd ar gyfer dinasoedd a sefydliadau). Maent yn darparu adweithedd a'r gallu i [ddychmygu dyfodol gwahanol, gwell a mwy cyfranogol i'r ddinas](#)

Mae '880 cities' yn Toronto, Canada, yn cysyniad y dylid adeiladu cymunedau o amgylch anghenion pawb, boed yn gyfoethog neu'n dlawd, wyth neu 80 oed. "Mae gan rai arweinwyr dinas weledigaeth, ond does ganddyn nhw ddim gweithredu. A chyda rhai dinasoedd mae hi'r ffordd arall, mae ganddyn nhw weithredu, ond dim gweledigaeth. Rydyn ni wedi bod yn adeiladu dinasoedd wedi'u seilio'n fwy ar geir na hapusrwydd pobl."

Trwy ddatblygiadau defnydd cymysg a gwell cysylltedd digidol, bydd gan bob cymuned, gan gynnwys cymunedau gwledig, fynediad at swyddi, lleihau anghydraddoldebau rhwng rhanbarthau a chymunedau yng Nghymru ([Cymru sy'n Fwy Cyfartal](#) a [Chymru Lewyrchus](#)).

Bydd creu lleoedd yn sicrhau y bydd gan gymunedau ledled Cymru fynediad hawdd at wasanaethau cyfrwng Cymru, ysgolion, gwasanaethau a chyfleoedd cymdeithasol i ddefnyddio'r iaith. Bydd hefyd yn golygu na fyddai angen i bobl adael cymunedau Cymraeg eu hiaith mewn ardaloedd gwledig i gael mynediad at swyddi gwell ac amwynderau. ([Cymru â Diwylliant Bywiog Lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu](#))

Bydd gan bob cymuned fynediad at gyfleusterau diwylliannol neu byddant yn gallu eu cyrraedd ar adegau priodol, trwy drafnidiaeth gyhoeddus ddibynadwy a fforddiadwy. Bydd trafnidiaeth gyhoeddus a llwybrau teithio egniïol hefyd yn datblygu cyfleoedd i hyrwyddo diwylliant a threftadaeth lleoedd. Bydd pobl yn gallu mwynhau lleoedd 'golygfaol' sy'n rhoi hwb i'w hysbryd a'u lles nid yn unig mewn lleoliadau gwledig ond mewn ardaloedd adeiledig hefyd. ([Cymru â Diwylliant Bywiog Lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu](#))

[Mae Amsterdam](#), yr Iseldiroedd, wedi cyfuno technoleg ariannol, effeithlonrwydd ynni a diwylliant, gyda 90% o aelwydydd yn Amsterdam â beiciau a system ddatblygedig o wasanaethau awtomataidd at ddefnydd y cyhoedd o [feiciau a rennir](#).

Rhoddodd [Paris, Ffrainc](#) reolaeth a mynediad i'w phobl i lif data'r ddinas. Trwy gymhwyso Rhyngrwyd Pethau, maent yn ceisio optimeiddio llif pobl a cherbydau yn y ddinas. Mae prosiect Grand Paris Express yn un o'r ailwampio trafndiaeth mwyaf yn Ewrop. Bydd yn ailgynllunio'r rhwydwaith trafndiaeth yn ardal fetropolitan y ddinas, gan ychwanegu pedair llinell metro ychwanegol, 200 cilomedr o reilffyrdd newydd a 68 o orsafoedd rhyng-gysylltiedig cwbl newydd, pob un â [system metro awtomatig](#) 100%.

[Melbourne, Awstralia](#)

- [Mae'r rhaglen beilot cymdogaeth 20 munud](#) yn ymwneud â 'byw'n lleol' - gan roi'r gallu i bobl ddiwallu'r rhan fwyaf o'u hanghenion beunyddiol o fewn taith gerdded 20 munud o'u cartref, gydag opsiynau beicio diogel a thrafnidiaeth leol.

[Canol Dinas Maroochyddore](#) ar Arfordir Heulwen [Queensland, Awstralia](#) fydd y ddinas bwrpasol gyntaf yn y byd a ddyluniwyd ar gyfer [ceir heb yrrwr](#). Bydd y ddinas yn cynnwys ystod o dechnoleg arloesol.

Yn [Rotterdam, yn yr Iseldiroedd](#), "[Dynoliaeth](#)" helpodd y cyhoedd i adfer y strydoedd gyda'r prosiect 'Happy Streets', llun lliwgar, chwareus ac adfywiol wrth [ddylunio ar gyfer pobl yn lle ceir](#).

Dadansoddir anghenion grwpiau penodol, ystyried a chynllunio ar ei gyfer fel bod cymunedau a lleoedd yn cael eu cynllunio gan ystyried anghenion pawb.

Bydd hyn yn hyrwyddo cynhwysiant, integreiddio a chydaddoldeb ([Cymru sy'n Fwy Cyfartal](#)), a thrwy hynny galluogi pawb i fyw'n annibynnol, yn weithredol a gwella lles corfforol a meddyliol. ([Cymru Iachach](#))

Bydd ein isadeiledd nid yn unig yn garbon niwtral - ond yn cael ei ddefnyddio i leihau allyriadau carbon a darparu buddion carbon net trwy atebion sy'n seiliedig ar natur, gan gynnwys seilwaith gwyrdd ac ailgoedwigo. Bydd cynllunio yn cefnogi ymdrechion datgarboneiddio cyffredinol y genedl gan ei fod yn effeithio ar bob sector (er enghraifft amaethyddiaeth, trafnidiaeth, tai gan gynnwys storio carbon i mewn i adeiladau ac ynni) a bydd yn darparu'r seilwaith sydd ei angen i weithredu'r newid hwnnw. Bydd yn helpu i wella bioamrywiaeth a chydag adfer cynefinoedd coll a chysylltedd ar gyfer bywyd gwyllt. ([Cymru Lewyrchus](#), [Cymru Gydnerth](#) a [Chymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang](#)).

Bydd rheoliadau cynllunio yn helpu i amddiffyn natur a byddant yn cynyddu gorchudd coed a mannau gwyrdd. Bydd coedwigoedd yn lledu ar draws tirwedd Cymru, a defnyddir atebion sy'n seiliedig ar natur i fynd i'r afael â materion megis llifogydd. Bydd seilwaith gwyrdd hefyd yn helpu i frwydro yn erbyn salwch meddyliol, fel iselder ysgafn a chymedrol ([Cymru Iachach](#)).

Bydd system gynllunio'r Gymraeg yn darparu enghraifft fyd-eang flaenllaw o sut y dylai system gynaliadwy sy'n canolbwyntio ar greu lleoedd edrych. ([Cymru sy'n Gyfrifol ar lefel Fyd-eang](#))

Mae [Prif Gynllun 2025](#) ar gyfer [Houston, UDA](#), yn destun ardal fywiog, gynaliadwy yn economaidd o ddatblygiad preswyl, gwesty, swyddfa, manwerthu, bwyta ac adloniant, [gan n fanteisio ar linellau tramwy dwyrain-gorllewin y rheilffordd ysgafn metro a'r lleoedd cyhoeddus presennol](#).

Mae'r [llwybr diwylliannol](#) yn [Indianapolis, UDA](#), yn llwybr beic a cherdded palmantog, clustogog, wedi'i balmanthu'n hyfryd, wedi'i dirlunio'n gyfoethog, ac wedi'i oleuo'n gelf ac sy'n cysylltu'r holl leoliadau diwylliannol yn y craidd trefol. [Mae'n llwybr archwilio sy'n cysylltu pobl â phopeth sy'n dda yng nghanol y ddinas](#).

Frauen-Werk-Stadt (Women-Work-City) - Mae llywodraeth [Fienna](#) wedi gwneud y ddinas yn lle mwy diogel a mwy cyfleus i fenywod trwy well goleuadau stryd, parciau, sy'n fwy hygyrch i ferched ifanc, palmentydd wedi'u hehangu, a dylunio tai cymdeithasol a chymdogaethau newydd ar gyfer anghenion menywod.

Mae gan [Tokyo, Japan](#) gynllun ar gyfer gofalu am boblogaeth heneiddio Japan trwy adeiladu Ardaloedd Gweithgareddau Dyddiol, sy'n ffiniau daearyddol lle gall oedolion hŷn fynd ati i gynnal eu gweithgareddau beunyddiol fel cerdded i'w siop groser, llyfrgell, swyddfa bost, clinig iechyd, clwb cymdeithasol, a mwynderau lleol eraill o'r fath.

Mae gwladwriaeth [Gujarat, India](#), wedi creu digon o [ynni gwyrdd](#) i 19,000 o bobl trwy [ymuno â chwmnïau cyfleustodau i osod paneli solar ar doeau pobl](#).

Adeiladwyd chwarter [Freiburg's Vauban](#) fel “ardal fodel gynaliadwy” ar safle hen ganolfan filwrol ac fe'i gelwir yn [rhan wyrdd daf](#) yr Almaen. Mae'n cyfuno [adeiladau cynaliadwy athrafnidiaeth yn bennaf ar droed a beic](#).

Mae [Lima yn Periw](#), yn anfon [dronau allan i fapio](#) ac asesu [man gwyrdd y ddinas](#) a gweithio ar ffyrdd i'w wella.

Mae [Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru](#) yn rhan o'r prosiect Llethrau Iach: dull aml-bartneriaeth o ddefnyddio technegau rheoli tir (fel rholio rhedyn) i helpu i leihau'r risg o danau gwyllt a gwella'r amgylchedd naturiol a bioamrywiaeth.

Neilltuoedd [Singapore](#) gannoedd o erwau a [phlannu 3 miliwn o goed](#) ar gyfer gardd drefol sy'n gweithredu fel [ysgyfaint y ddinas](#),

Mae [Rhwydwaith Gwyrdd Glasgow a Dyffryn Clyde](#) yn creu rhwydwaith gwyrdd swyddogaethol mawr ar gyfer y rhanbarth Metropolitan. Mae'n cynnwys wyth awdurdod lleol a phum asiantaeth y llywodraeth.

Mae [prosiect SuDs gwledig](#) yn brosiect Rheoli Llifogydd Naturiol lle bu'r Cyngor yn gweithio gyda grwpiau llifogydd cymunedol lleol, tîrffeddwyr, ffermwyr a sefydliadau partner i weithredu ystod o fesurau. Mae'r mesurau hyn yn cynnwys mwy o orchudd coed i leihau risg llifogydd, gwella ansawdd dŵr a gwella bioamrywiaeth dalgylch ehangach Afon Frome.

Fy nghyfraniad i'r weledigaeth hon

Er mwyn cefnogi cyflawni'r nodau llesiant ledled Cymru o ran cynllunio, rydw i wedi:

Rhoi cyngor a chymorth i Lywodraeth Cymru i sicrhau ein bod yn cael y polisi cynllunio cenedlaethol yn iawn

Cydweithio â rhanddeiliaid allweddol i sicrhau bod y Ddeddf a'i gofynion yn cael eu deall a'u gweithredu

Gweithio gyda'r sector ar ddatblygu canllawiau ar lunio cynlluniau a rheoli datblygu

Gweler Pennod 6 'Cyfrannu at y weledigaeth' am fwy o wybodaeth.

Canfyddiad pobl o gynllunio

Mae gwranddo ar yr hyn y mae pobl yn ei feddwl a'i gredu yn rhan bwysig o gymryd rhan ac mae'n amlwg bod cynllunio'n wirioneddol bwysig i bobl. Mae cynllunio'n arbennig o bolareiddio, ac yn aml y bobl sy'n cysylltu â mi yw'r rhai sy'n anfodlon â'r system. Er ei bod yn bwysig fy mod yn adlewyrchu'r safbwyntiau a fynegwyd imi, dylid darllen y sylwadau hyn yn eu cyd-destun.

Nododd 18% o'r bobl sy'n cysylltu â'm swyddfa a 28% o'r ymatebwyr i 'Llwyfan y Bobl' fod cynllunio a seilwaith ymhlith y materion mwyaf sy'n bwysig ac yn effeithio arnynt.

Gan ymateb i'r safbwyntiau hyn a phrofiad byw, penderfynais, yn 2018, wneud 'cynllunio' yn un o fy meysydd ffocws.

Roedd barn pobl yn cynnwys:

Mae rhai pobl yn rhwystredig oherwydd y system gynllunio gyfredol. Maen nhw'n credu nad yw'r broses gynllunio yn agored na tryloyw ac nad oes llawer o gynnwys yn y broses.

Mae yna ddiffyg ystyriaeth ynghylch effaith penderfyniadau cynllunio ar seilwaith trafndiaeth, allyriadau carbon a'r amgylchedd.

Monitro canlyniadau cynllunio yn annigonol, megis 106 cytundeb.

Mae'r cyhoedd a chynghorwyr yn gyfrifol am wrthwynebu a bod ar y droed ôl. Rhaid i gymunedau wario llawer o adnoddau (nad oes ganddyn nhw) i ymladd datblygiadau cynllunio a'r system.

Mae yna ddiffyg ystyriaeth o'r effaith gronnu y gall sawl cais cynllunio (ceisiadau ffermio dwys yn benodol) ei chael wrth eu gosod wrth ymyl ei gilydd.

Pryderon ynghylch lleoliad rhai datblygiadau (megis siopau bwyd cyflym, gorsafoedd petrol a gweithfeydd biomas), y teimlai pobl a fydd yn cael effaith negyddol ar eu hiechyd os cânt eu gosod yn agos at ardaloedd preswyl ac ysgolion.

Dinistrio mannau gwyrdd, bioamrywiaeth a harddwch naturiol a mynediad i fannau gwyrdd.

Mae pobl o gymunedau pobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifol ethnig wedi dweud wrthyf nad yw lleoedd, ar hyn o bryd, wedi'u cynllunio gyda chynwysoldeb a chydaddoldeb mewn golwg. Er enghraifft, maent yn teimlo nad yw Cynllun Datblygu Lleol presennol Caerdydd yn hyrwyddo integreiddio yn y ffordd y mae'n cael ei rannu'n barthau economi strategol yn hytrach nag ardaloedd cynhwysol. Maent wedi tynnu sylw yn benodol at yr angen am fwy o amrywiaeth mewn timau cynllunio i ddylunio cynlluniau a phenderfyniadau sy'n adlewyrchu anghenion a safbwyntiau amrywiol cymunedau lleiafrifol.

Eich Llais

Wrth ymgysylltu â thros 5,000 o bobl, mae'r safbwyntiau isod yn gynrychioliadol o'r materion allweddol a rannwyd â'm swyddfa wrth lunio'r adroddiad hwn

"Hoffwn weld mwy o fannau toeau gwyrdd yn y Dinasoedd a chreu byw gymunedol mewn adeiladau amlfeddiannaeth a fydd yn caniatáu i ddeiliaid tai gymdeithasu o ddydd i ddydd, a fydd yn helpu i atal unigrwydd ac iselder."
(Llwyfan y Bobl)

"Hoffwn weld llai o ardaloedd siopa y tu allan i drefi, maent wedi bod yn gwmp i drefi ac wedi bod yn drychineb cynllunio."
(Llwyfan y Bobl)

"Mae'r amgylchedd yn ein gwasanaethu fel ecosystem, ac eto mae'n cael ei ddinistrio gan ddatblygiad ac nid yw'n cael ei ystyried yn flaenoriaeth uwchlaw datblygu economaidd. Heb amddiffyniad, bydd cenedlaethau o bobl y dyfodol yn dioddef oherwydd diffyg y gwasanaeth y mae natur yn ei ddarparu mewn amsugno carbon, rheoli llifogydd, dŵr glân (hidlo), iechyd meddwl a chorfforol a llesiant cyffredinol."
(Llwyfan y Bobl)

"Mae gormod o faterion yr wyf yn poeni amdanynt yn ymwneud â fy nhref, i Gymru, i'r Deyrnas Unedig ac i'r byd i'w crybwyll yma. Fodd bynnag, un o'r materion yr wyf wedi bod yn ceisio ei oleuo yw'r diffyg gorchudd coed yn [fy nhref] (ac, wrth gwrs, yn gyffredinol)."
(Llwyfan y Bobl)

"Mae angen gwell seilwaith arnom, gan weithio gyda natur nid yn ei erbyn."
(Llwyfan y Bobl)

Hoffwn ddiolch i'r bobl a'r sefydliadau canlynol am eu cyfraniad at fy ngwaith yn y maes hwn

Hoffwn ddiolch i'r sefydliadau canlynol sydd wedi darparu adborth ac awgrymiadau ar sawl drafft, gan gynnwys [Phil Williams](#), (gynt Llywydd RTPI 2016 a cyn Pennaeth Cynllunio Cyngor Sir Caerdydd), [Roisin Willmott](#) o'r Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol, [Is-adran Cynllunio Llywodraeth Cymru](#) a'r [Arolygiaeth Gynllunio ar gyfer Cymru](#).

Diolch hefyd i [Comisiynydd y Gymraeg](#) [Aled Roberts](#), [Comisiwn Dylunio Cymru](#), [Cyfoeth Naturiol Cymru](#), [Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol Pobl Ddall](#) a [Adeiladu Arbenigrwydd yng Nghymru](#), am eu sylwadau.

Yn ogystal â'r ymgyfraniad hwn, rwyf hefyd wedi cyflawni fy nyletswydd statudol i fonitro ac asesu cynnydd gan gyrff cyhoeddus wrth gyflawni eu hamcanion llesiant a gofynion y Ddeddf yn gyffredinol a chynnal ymchwil. O ganlyniad i'r gweithgareddau hyn, rwyf wedi nodi'r cyfleoedd a'r heriau canlynol.

Heriau a chyfleoedd ar gyfer newid

Sicrhau bod Polisi Cynllunio Cymru 10 yn cael ei weithredu'n iawn

Yr hyn sydd ei angen ar genedlaethau'r dyfodol

Mae cenedlaethau'r dyfodol angen system cynllunio defnydd tir sy'n cyd-fynd yn llawn â'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae angen i bob cynllun ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol gyflawni yn erbyn amcanion a chymau lles awdurdodau lleol ynghyd â'r nodau llesiant cenedlaethol.

Mae cyhoeddi Polisi Cynllunio Cymru 10 yn gam sylweddol i'r cyfeiriad cywir, ond rhaid canolbwyntio nawr ar sicrhau ei fod yn cael ei weithredu'n gyson

Mae gan Lywodraeth Cymru etifeddiaeth hir o roi datblygiad cynaliadwy wrth wraidd datganoli ers 1999. Yn 2015, dechreuon nhw ail-lunio system gynllunio Cymru yn llwyr, i ddarparu system gynllunio sy'n gydlynol, yn gynaliadwy ac yn strategol; torri i ffwrdd o draddodiad o bolisiau cynyddrannol.

Yn dilyn pasio Deddf Cynllunio (Cymru) 2015, yna fe wnaeth Llywodraeth Cymru aildrafftio'r polisi cenedlaethol, Polisi Cynllunio Cymru. Maent bellach yn gweithio ar gynllun gofodol ar gyfer Cymru o'r enw'r Fframwaith Datblygu Cenedlaethol, ac ym mis Mawrth 2020 wedi diweddaru eu canllawiau i gefnogi dyluniad [Cynlluniau Datblygu Lleol](#).

Agwedd fwyaf arwyddocaol Polisi Cynllunio Cymru oedd cyflwyno gofynion yn ymwneud â chreu lleoedd, wedi'i gynllunio i ddatgloi pŵer cynllunio wrth gyflawni pob un o'r nodau llesiant.

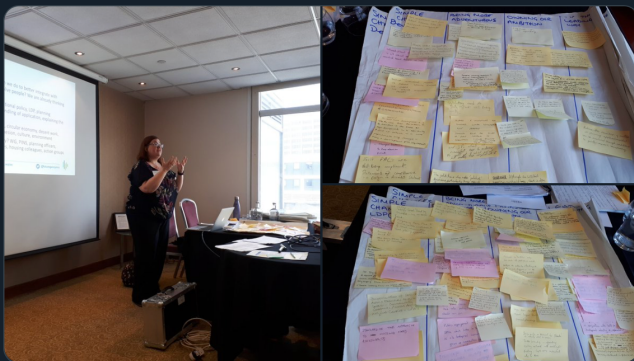
Marie B- Navarro
@MarieBNavarro

Planning sector working with us @futuregencymru to develop ideas for implementation of the wellbeing Act in practice

Marie B- Navarro
@MarieBNavarro

Very productive workshop at Wales Planning Conference #walesplan19 generated lots of ideas for our inspirational planning journeys @RTPIPlanners @futuregencymru

Iona Hughes
@lonawastedr

Good @futuregencymru workshop on the Journey of Planning today and lots of feedback to work on. Thank you @RTPICymru for the space @MarieBNavarro

7:33 PM · Dec 11, 2019 · Twitter for iPhone

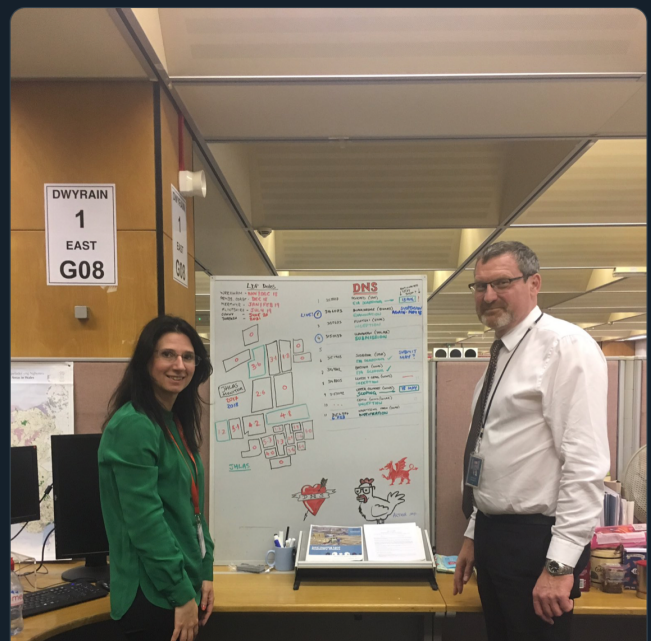
Marie B- Navarro
@MarieBNavarro

Very impressed with Welsh Minister Julie James. She says what matters is to have a seamless public service system. People not interested in the plumbing. In line with Well-being of Future Generations Act and needs the right attitude from public servants. Make it work she pleaded

Marie B- Navarro
@MarieBNavarro

Discussing planning and implementation of the Well-being of Future Generations Act with the Planning Inspectorate Wales @futuregencymru

Roisin Willmott
@RTPICymru

@futuregencymru has identified 'planning' as a priority area, along with house building, sustainable transport plus others. Good to have focus in today's Spring Conference to inform framework to help adapt business as usual and make simple changes to help implement Act.

12:19 PM · Mar 20, 2019 · Twitter for Android

Beth yw Creu Lle?

Ffordd hollistig o fynd ati i gynllunio a dylunio datblygiadau a lleoedd yw "creu lle", sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau positif. Mae'n tynnu ar botensial ardal i greu datblygiadau a mannau cyhoeddus o ansawdd uchel sy'n hyrwyddo ffyniant, iechyd, hapusrwydd a llesiant pobl yn eu hystyr ehangach.

Mae "creu lle" yn ystyried y cyd-destun, y swyddogaeth a'r berthynas rhwng safle'r datblygiad a'i gyffiniau, hynny yn achos datblygiadau mawr sy'n creu lleoedd newydd yn ogystal â datblygiadau bach sy'n cael eu creu mewn lle ehangach.

Ni ddylai "creu lle" ychwanegu at gostau datblygiad ond rhaid wrth feddwl clyfar, amldimensiwn ac arloesol a'i ystyried cyn cynhared yn y broses â phosib. Mae "creu lle" yn ychwanegu gwerth cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol at y datblygiad gan arwain at fuddiannau sy'n fwy na'r ffisegol a chryfhau penderfyniadau cynllunio.

Ffynhonnell: Polisi Cynllunio Cymru 10

Mae creu lleoedd yn gysyniad helaeth, sy'n berthnasol nid yn unig i gynllunio ond hefyd i sectorau eraill, gan gynnwys cysgodi a thrafnidiaeth neu unrhyw elfen o'r amgylchedd adeiledig.

Mae felly yn arbennig o berthnasol i adrannau Tai a Thrafnidiaeth y bennod hon.

Dylai dylunio canlyniadau polisi i wneud y mwyaf o gyfraniad at bob un o'r saith nod llesiant, fel y dangosir yn y diagram hwn gyda chynllunio, ddod yn norm newydd ar gyfer llunio polisïau yng Nghymru. Dylai Llywodraeth Cymru fabwysiadu'r model hwn ar gyfer yr holl bolisïau cenedlaethol.

Bydd creu lleoedd yn ein helpu i fynd i'r afael ag amodau byw sy'n cael yr effaith fwyaf ar ein llesiant, fel tai, mynediad at natur, mynd i'r afael â llygredd aer a gwella cydlyniant cymdeithasol. Mae angen system gynllunio ar Gymru sy'n cyflwyno'r weledigaeth o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Pholisi Cynllunio Cymru 10, gweledigaeth sy'n edrych ar bedair colofn llesiant - yr amgylchedd, cymdeithas, yr economi a diwylliant - mewn ffordd gyfannol. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu, dylai pob darn o dir neu dirwedd helpu i sicrhau nifer o fuddion ar yr un pryd a'n helpu i gyflawni ein nodau llesiant cenedlaethol. Gall gwasanaethau cynllunio hefyd wneud llawer mwy i gyfyngu ar eu hôl troed amgylcheddol trwy argraffu a theithio llai. Mae effaith cynllunio yn mynd y tu hwnt i'w sector.

Atodiad B

Canlyniadau Creu Mannau Cynaliadwy Cenedlaethol a'u Perthynas â Themâu a Pholisi Cynllunio Cymru a Nodau Llesiant

CANLYNIADAU	Deiseidiau Strategaidd a Gofodol	Eiddo'n Cymdeithasol	Cynhyrchu a Mentrus	Unigryw a Naturiol	Cyffwrdd Ffyrang	Llywyrchus	Cadarn	Iechyd	Mwy Cyfartal	Cynnyddau Cyswrtol	Diwylliant Ddiwylliant
Man Cynaliadwy ...											
Gwarchod yr Amgylchedd cymaint â Phosibl a Chyfyngu ar Effaith Amgylcheddol											
Bioamrywiaeth ac ecosystemau cadarn											
Tirweddau unigryw ac arbennig											
Seilwaith gwyrdd integredig											
Seinweddau priodol											
Lleihau risgiau amgylcheddol											
Rheoli adnoddau dŵr yn gynaliadwy											
Aer glân											
Lleihau llygredd cyffredinol											
Yn gallu gwrthsefyll y newid yn yr hinsawdd											
Yn meddu ar amgylcheddau hanesyddol unigryw ac arbennig											
Hwyluso Amgylcheddau Hygyrth a Iach											
Mannau gwyrdd hygyrth o safon uchel											
Hygyrth trwy deithio llesol a thrafnidiaeth gyhoeddus											
Heb fod yn ddibynol ar geir											
Lleihau yr angen i deithio											
Cynnig mynediad cyfartal											
Diogel a chynhwysol											
Cefnogi poblogaeth amrywiol											
Cysylltiadau da											
Mynediad cyfleus at nwyddau a gwasanaethau											
Hyrwyddo iechyd a lles corfforol a meddyliol											

Ffynhonnell: Polisi Cynllunio Cymru 10

Gall gefnogi a gyrru datgarboneiddio sectorau eraill, megis trafndiaeth a thai (gweler isod am fwy o fanylion).

Mae angen i ni hefyd barhau i symud i ffordd o'r diwylliant o ystyried prosiectau ar wahân.

Lle rydyn ni nawr

Mae cyhoeddi Polisi Cynllunio Cymru 10 yn gam sylweddol i'r cyfeiriad cywir, ond mae angen i'r ffocws nawr sicrhau ei fod yn cael ei weithredu'n gyson, ac mae angen i'r gwaith o ail-lunio'r system gynllunio barhau ar gyflymder uwch.

Mae Cymru yn arwain y ffordd wrth lunio polisïau, nawr mae'n rhaid i ni ddangos i'r byd sut rydyn ni'n ei gymhwyso. Mae angen i gynllunio fod yn sail i'r holl strategaethau corfforaethol ac amcanion llesiant. Mae angen ei werthfawrogi a'i flaenoriaethu ar lefel arweinyddiaeth uwch.

Mae angen i bawb sy'n ymwneud â'r system gynllunio fabwysiadu dull creu lleoedd, ac mae hyn yn mynd y tu hwnt i'r sector cyhoeddus. Dyluniwyd Siarter Creu Lle i gefnogi pawb, o Lywodraeth Cymru i ddatblygwyr, gan gynnwys ymgynghoreion statudol ac awdurdodau lleol, i gynorthwyo gyda'r newid meddwl hwn. Mae canllaw creu lle cryno i gyd-fynd â'r Siarter yn cael ei ddatblygu gan Bartneriaeth Gwneud Lle Cymru, dan arweiniad Comisiwn Dylunio Cymru, mewn cydweithrediad ag Is-adran Cynllunio Llywodraeth Cymru, i helpu i ddatblygu dealltwriaeth gyffredin o ehangder a dyfnder creu lleoedd fel arfer yn ogystal â chwalu camsyniadau cyffredin. Bydd y canllaw wedi'i anelu at unrhyw un sy'n ymwneud â chreu lleoedd gan gynnwys dylunwyr trefol, cynllunwyr, penseiri, penseiri tirwedd, datblygwyr, cynllunwyr trafndiaeth, peirianwyr priffyrdd a'r gymuned leol.

"Mae gan y ffordd y mae lleoedd yn cael eu cynllunio, eu dylunio, eu datblygu a'u rheoli y potensial i siapio'n gadarnhaol ble a sut y bydd pobl yn byw, gweithio, cymdeithasu, symud o gwmpas ac ymgysylltu. Mae creu lleoedd yn sicrhau bod pob datblygiad neu ymyrraeth newydd yn cyfrannu'n gadarnhaol at greu neu wella amgylcheddau lle gall pobl, cymunedau a busnesau ffynnu. Mae'n gosod pobl wrth galon y broses ac yn arwain at leoedd sy'n fywiog, sydd â hunaniaeth glir a lle gall pobl ddatblygu ymdeimlad o berthyn."

"Fel y nodwyd yn Polisi Cynllunio Cymru 10, mae angen dull cyfannol sy'n ystyried lleoedd cyfan yn hytrach na defnyddiau tir unigol neu bob datblygiad ar ei ben ei hun. Mae creu lleoedd wedi datblygu mewn ymateb i 'ddi-le' o fewn yr amgylchedd adeiledig lle nad oes gan ddatblygiad newydd hunaniaeth, cymeriad, ymdeimlad o gymuned neu berchnogaeth ar y cyd."

Comisiwn Dylunio Cymru
a Llywodraeth Cymru

Mae'n bwysig cydnabod, er bod y cysyniadau o wneud lleoedd a datblygiadau polisi eraill a nodir ym Mholisi Cynllunio Cymru yn gam sylweddol i'r cyfeiriad cywir; bydd yn cymryd amser, cefnogaeth ac adnoddau i ymgorffori'r newidiadau hyn yn llawn trwy'r system ac osgoi bwlch gweithredu.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i barhau â'u gwaith manwl i ail-lunio'r system gynllunio yng Nghymru. Yn y cyfamser, mae angen i awdurdodau cynllunio gofleidio pob cyfle sydd ganddyn nhw ar hyn o bryd, er enghraifft, mynnu mwy gan ddatblygwyr i gael gwell cynigion a gwneud y defnydd gorau o amodau wrth reoli datblygu. Gallai hyn hefyd ofyn am ddiweddariad o gylchlythyr WGC 016/2014 ar ddefnyddio amodau cynllunio ar gyfer rheoli datblygu.

Flwyddyn yn ddiweddarach, mae'n rhy gynnar i asesu'r hyn y mae Polisi Cynllunio Cymru 10 wedi'i gyflawni'n gywir. Fodd bynnag, mae sylwadau gan Arolygiaeth Gynllunio Cymru yn galonogol, yn y neges bod Polisi Cynllunio Cymru a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn mynnu mwy gan awdurdodau lleol, datblygwyr ac arolygwyr.

Mae angen i awdurdodau lleol gofleidio'r anogaeth hon gan yr Arolygiaeth Gynllunio, i drafod a gwella datblygiadau arfaethedig, ac yna gwrthod caniatâd os nad yw'r gwelliannau hyn wedi'u cynnwys yn y cais terfynol.

Bydd angen adlewyrchu Polisi Cynllunio Cymru 10 a'i ddyhead hefyd mewn polisi lleol a chanllawiau cynllunio atodol, a fydd hefyd yn chwarae rôl wrth weithredu creu lleoedd.

Rhai enghreifftiau o amcanion a champau sy'n gwneud cysylltiadau â thai a thrafnidiaeth yng nghyd-destun y system gynllunio yw:

Mae gan [Lywodraeth Cymru](#) gam i: "Cyflwyno Metro De Cymru, yn sail i ddatblygiad economaidd y rhanbarth, ac yn lledaenu swyddi a ffyniant trwy drafndiaeth gyflymach, a sicrhau bod yr holl ddatblygiadau newydd ac arwyddocaol yn y rhanbarth wedi'i leoli o fewn cyrraedd hawdd i orsaf."

Mae gan [Parc Cenedlaethol Eryri](#) camau i: "Sicrhau bod y Cynllun Datblygu Lleol yn parhau i ddarparu tai fforddiadwy. Cefnogi datblygu economaidd cynaliadwy yn ein cymunedau sy'n defnyddio'r rhinweddau a'r cyfleoedd y mae Eryri yn eu darparu. Gweithio gydag asiantaethau a darparwyr i wella cysylltedd ein cymunedau."

Mae camau [Cyngor Caerdydd](#) yn cynnwys "Hyrwyddo Uwchgynllun Trafnidiaeth Canol y Ddinas trwy brosiectau trafndiaeth cyraeddadwy a chyflawnadwy. Bydd prosiectau'n canolbwyntio ar gyflawni'r gwelliannau i'r seilwaith trafndiaeth gynaliadwy a'r cyflawniadau trafndiaeth a amlinellir yn yr Uwchgynllun, y Strategaeth Drafndiaeth, y Weledigaeth Trafnidiaeth ac Aer Glân newydd, a'r Cynllun Datblygu Lleol. Cefnogi cyflwyno agenda Teithio Gweithredol y Cyngor. Cefnogi cyflwyno cymunedau o ansawdd uchel sydd â chysylltiad da. Cynyddu darpariaeth tai newydd i ddiwallu angen tai trwy ddatblygu Safleoedd strategol y Cynllun Datblygu Lleol, gan gynnwys 6,500 o gartrefi fforddiadwy newydd."

Mae gan Gyngor Powys camau i "Parhau i wneud gwelliannau i stoc dai'r cyngor, gan sicrhau bod ein holl denantiaid yn byw mewn cartrefi addas at y diben. Adolygu'r cynnig cludiant i deithwyr ar gyfer ein cymunedau a gweithio gyda thrigolion, byddwn yn darparu gwasanaeth sy'n addas at y diben. Parhau i ddatblygu mwy o hybiau cymunedol mewn lleoliadau priodol, er mwyn cynnig cymysgedd o wasanaethau i breswylwyr i gyd o dan yr un tô."

Mae rhai awdurdodau lleol wedi dechrau cydnabod arwyddocâd creu lleoedd fel cysyniad cyfannol ac fel elfen bwysig o'r broses benderfynu yn eu sefydliad.

Er enghraifft, yn ddiweddar, creodd [Cyngor Sir Fynwy](#) y rôl 'Pennaeth Gwneud Lle, Tai, Priffyrdd a Llifogydd' gan gydnabod y cysylltiadau rhwng y meysydd allweddol hyn o greu lleoedd a'r angen i integreiddio'r gwasanaethau hyn.

Er bod ffocws pwysig ar leihau carbon ym Mholisi Cynllunio Cymru 10, mae polisïau cynllunio defnydd tir cysylltiedig yn brin o ddadansoddiad penodol ar sut y byddant yn cyfrannu at leihau carbon

Gall y system gynllunio gael effaith cryfach ar draws gwahanol feysydd oherwydd ei bod mor gysylltiedig yn gynhenid â phob sector amgylchedd adeiledig (gan gynnwys trafndiaeth, tai, pŵer, ac ati). Bydd cael hyn yn iawn yn gyfraniad sylweddol tuag at gyflawni Cymru net-sero.

Nodwedd allweddol o Bolisi Cynllunio Cymru 10 yw cyflwyno hierarchaethau ar gyfer trafndiaeth, ynni a gwastraff. Dylai cyrff cyhoeddus ddilyn yr hierarchaethau hyn wrth lunio cynlluniau datblygu strategol a lleol ond hefyd wrth ddelio â cheisiadau cynllunio. Mae arnom angen i'r hierarchaethau hyn gael eu mabwysiadu a'u dilyn i'n helpu i gyrraedd ein targedau datgarboneiddio.

"Hyd yn hyn nid yw dull newydd PCC10 wedi bod yn asgwrn cynnen mewn apêl. Rwyf wedi clywed bod awdurdodau cynllunio lleol yn amharod i wrthod caniatâd cynllunio ar y sail nad yw datblygiad cystal, ag y gallai fod rhag ofn na fydd Arolygwyr yn eu cefnogi. [...] Ond nid yw'n afresymol disgwyl i ddatblygiad sy'n gwneud lleoedd newydd neu gael effeithiau sylweddol ar leoedd sy'n bodoli eisoes wneud lle da neu un sy'n bodoli eisoes yn well. Mae PCC10 yn disgwyl inni wneud yn union hynny, yn wir mae'n dweud wrth ACLI y dylent drafod i wella datblygiadau gwael neu gyfartaledd. Mae PCC10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn annog cydweithredu rhwng datblygwyr, ACLlau a chymunedau yn esblygiad prosiectau a lle mae hynny'n gweithio'n dda ni ddylai fod angen troi at apelio. Mewn achosion lle nad yw hynny'n gweithio, mae PCC10 yn rhoi caniatâd i ACLI osod y bar uwchben 'gwneud dim niwed'. Bydd honno'n diriogaeth newydd i bob un ohonom, gan gynnwys Arolygwyr."

Tony Thickett, Cyfarwyddwr Arolygiaeth
Cynllunio Cymru, Cylchlythyr RTPI
Cymru, Gaeaf 2019

Mae rhai cyrff cyhoeddus yn gweld cynllunio fel galluogwr i ddarparu atebion arloesol i gyflawni'r nodau llesiant ond mae angen i hyn fod yn fwy cyson ar draws pob corff cyhoeddus yng Nghymru.

Gweler yr adran ar Gymru Iachach a'r rhannau ar ddatgarboneiddio a thai ym Mhennodau 3 a 5 am fwy o wybodaeth.

Mae'n galonogol gweld bod cyrff cyhoeddus, a nid dim ond awdurdodau cynllunio, yn ystyried buddion ehangach cynllunio.

Er enghraifft, er nad yw byrddau iechyd wedi gosod amcanion ar gynllunio, mae rhai o'u camau a'u gwaith sefydliadol ehangach yn dangos cydnabyddiaeth bod cynllunio yn cael effaith sylweddol ar benderfyniadau ehangach iechyd, megis ansawdd tai, mynediad at fannau gwyrdd, seilwaith cymunedol, bwyd dewisiadau a mynediad at ddysgu.

Mae gan [Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf](#) amcan i: "Weithio gyda chymunedau i atal afiechyd, amddiffyn iechyd da a hybu iechyd a lles gwell" ac mae'r camau'n cynnwys: "Trwy'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus rydym yn gweithio gydag Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio sut y gellid defnyddio'r amgylchedd adeiledig a naturiol i hyrwyddo byw egniol a hybu iechyd a llesiant."

Mae gan [Iechyd Cyhoeddus Cymru](#) gam i: "Dangos effaith gwybodaeth, tystiolaeth a chyingor ar bolisi ac arfer sy'n ymwneud â phenderfyniadau ehangach yn genedlaethol ac yn lleol, e.e. Polisi ac arfer tai, addysg, cyflogaeth, datblygu economaidd a chynllunio."

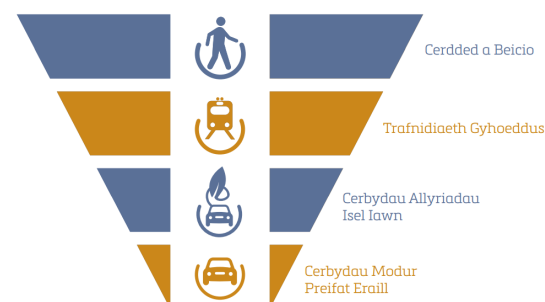
I'r perwyl hwn, maent wedi cydweithredu gyda [Cyfoeth Naturiol Cymru](#) i ddarparu canllaw i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, cyrff cyhoeddus ac eraill ar ddefnyddio'r amgylchedd adeiledig i wella iechyd a lles. Mae [Canllaw Creu Lleoedd a Mannau Iachach ar gyfer Cenedlaethau'r Presennol a'r Dyfodol](#) yn egluro sut y gall man gwyrdd, mynediad at fwyd iach, cyfleoedd i fod yn egniol, aer glân, adeiladau wedi'u cynllunio'n dda, a chyfleusterau lleol cefnogol helpu pobl a chymunedau i ffynnu yng Nghymru.

Er ei bod yn galonogol gweld yr ystyriaeth ehangach hon o benderfyniadau cynllunio, dylai cyrff cyhoeddus fod yn gwneud mwy i integreiddio eu hamcanion llesiant i greu lleoedd cynaliadwy.

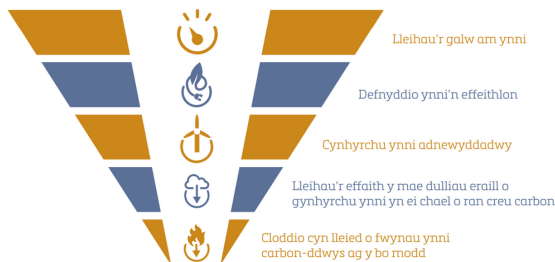
Er cafodd cysylltiadau rhwng materion fel trafniadaeth, tai a chynllunio mewn adroddiadau blynyddol ei wneud, gwelais hefyd enghreifftiau o gyrff cyhoeddus heb gofleidio pedair colofn cynaliadwydd yn eu cynllun a'u penderfyniadau.

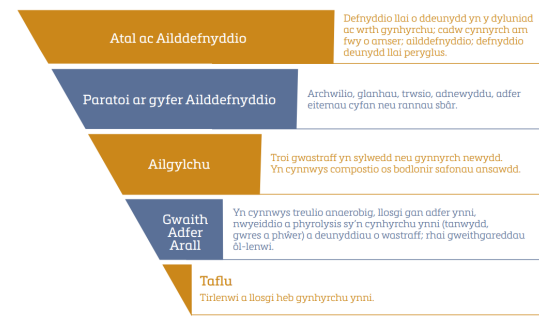
Ffigur 8: Yr Hierarchaeth Drafnidiaeth Gynaliadwy ym maes Cynllunio

Ffigur 9: Hierarchaeth Ynni ym maes Cynllunio

Ffigur 10: Hierarchaeth Gwastraff

Ffynhonnell: Polisi Cynllunio Cymru 10

Er gwaethaf y datganiad pwysig hwn o fwriad polisi ym Mholisi Cynllunio Cymru, nid wyf wedi fy argyhoeddi bod yr holl bolisiau cynllunio cysylltiedig yn mynd cyn belled ag y dylent er mwyn cyd-fynd â'r uchelgais hon. Rwy'n cydnabod y cynnydd y mae datblygu polisi creu lleoedd gyda phwysau cyfreithiol, a chefais fy nghalonogi gan yr ymarfer cynnwys a gynhaliwyd ar gyfer ei gynhyrchu. Fodd bynnag, mae'n bwysig bod y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol drafft 2020-2040 ddim yn gwanhau Polisi Cynllunio Cymru 10. Bydd y fframwaith yn gynllun defnydd tir cenedlaethol 20 mlynedd ar gyfer Cymru gyfan, yn para rhwng 2020 a 2040, felly mae'n hanfodol ei gael yn iawn.

Ar hyn o bryd mae'r fframwaith arfaethedig yn ffafrio ehangu meysydd awyr a phorthladdoedd, nad yw'n unol â thargedau datgarboneiddio'r llywodraeth, na nodau Cymru Llewyrchus a Gydnerth. Yn y fersiwn gyhoeddedig, bydd yn hanfodol bod Llywodraeth Cymru yn cyfiawnhau sut y bydd y cynllun yn galluogi cyflawni targedau ynni adnewyddadwy.

Er fy mod yn cydnabod bod hon yn sefyllfa sy'n esblygu, bydd angen mynd i'r afael â'r materion hyn yn nrafft terfynol y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol, y dylid ei gyhoeddi ochr yn ochr ag asesiad manwl o sut y mae'n cefnogi'r targedau lleihau carbon a nodir yn Neddf yr Amgylchedd, i'w ystyried a'i gymeradwyo gan y Cynulliad.

Mae angen i ni sicrhau fod y system gynllunio yn sylweddoli ei botensial unigryw i gael effaith crychdonni ar draws gwahanol feysydd. Os yw hyn yn cael ei wireddu drwy gynllunio mi fydd yn gwneud cyfraniad sylweddol tuag at gyflawni Cymru net-sero a phob un o'r nodau llesiant.

Rwy'n croesawu'r egwyddorion a bwriad gwerthfawr y Siarter Gwneud Lle newydd, fel ffordd rhagweithiol i gefnogi gweithrediad y polisi cenedlaethol gan bawb sy'n ymwneud â chynllunio y tu hwnt i'r sector cyhoeddus. Fodd bynnag, nid yw'n cyfeirio'n benodol i'r angen i ddatgarboneiddio ein cymdeithas ac i wella bioamrywiaeth ond gobeithiaf y bydd y canllawiau sy'n cyf-fynd a'r siarter yn dilyn fy nghyngor er mwyn cyflawni hyn

Rwy'n deall bod tua 20 o sefydliadau eisoes wedi ymuno i'r siarter. Mae gan y siarter y potensial i fod yn fecanwaith defnyddiol ar gyfer sicrhau consensws a gweithredu creu lleoedd.

Cynllunio ar gyfer lleoedd mwy gwyrdd

Yr hyn sydd ei angen ar genedlaethau'r dyfodol

Mae gan gynllunio ran hanfodol i'w chwarae wrth helpu cyrrff cyhoeddus i gyrraedd targedau datgarboneiddio a'n dyletswydd gwella bioamrywiaeth. Mae arnom angen y system gynllunio i helpu i leihau allyriadau carbon y tu hwnt i niwtraliaeth carbon, trwy gynllunio seilwaith gwyrdd mewn sawl ffurf, o doeau gwyrdd i reoli lifogydd yn naturiol a chefnogaeth ar gyfer ailgoedwigo. Mae ei angen arnom i helpu i wella bioamrywiaeth ac adfer cynefinoedd coll.

Mae angen i gynllunio ddysgu o wallau yn y gorffennol (cyn creu'r system gynllunio ym 1948 a chyn TAN 15), a'n helpu i oresgyn yr heriau sy'n ein hwynebu, megis y risg o lifogydd. Ar hyn o bryd, mae mwy nag un o bob deg eiddo yng Nghymru yn dal i fod mewn perygl o gael eu gorlifo.

Bydd cynllunio dinasoedd yn dod yn fwy a mwy pwysig yn y blynyddoedd i ddod wrth i drefoli barhau. Yn lle bod yn rhan o broblem yr hinsawdd, mae angen cynllunio a chynllunio dinasoedd yn drwsiadus i ddod yn rhan o'r ateb. Mae llawer o ddinasoedd ledled y byd yn gwneud cynnydd tuag at leihau eu hallryiadau nwyon tŷ gwydr, ac mae angen i ddinasoedd a threfi Cymru gyfrif yn eu plith.

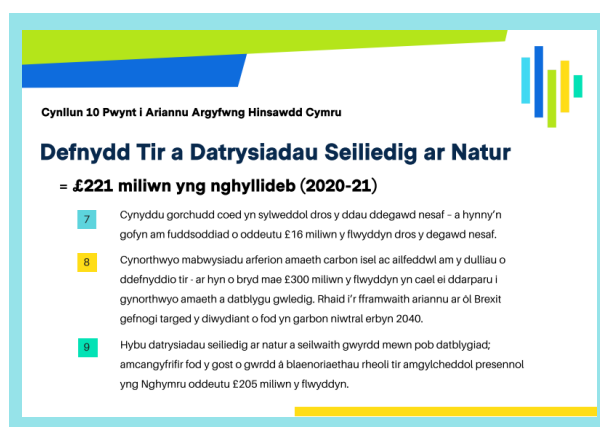
Gwelir yr adran ar 'Cymru Gydnerth' ym Mhennod 3 a'r adran ar 'Datgarboneiddio' ym Mhennod 5 am fwy o wybodaeth.

Mae OneNYC 2050 [Efrog Newydd](#) yn nodi cynllun i ddod yn sero-net erbyn 2050. Mae'r cynllun yma yn cynnwys buddsoddiadau a phasio deddfwriaeth i gyfyngu ar allyriadau carbon, fel gosod codi tâl ar seilwaith ar gyfer cerbydau trydan a sicrhau bod portffolios pensiwn yn symud i ffwrdd o danwydd ffosil.

Mae angen i ni gynllunio ar gyfer pobl, natur a bywyd gwyllt.

Mae angen mwy o integreiddio rhwng seilwaith gwyrdd, ansawdd aer ac iechyd, mewn ystyriaethau cynllunio. Mae angen targedau uchelgeisiol hefyd ar gyfer plannu coed a gorfodi amddiffyn coed mewn datblygiadau trefol ac isadeiledd. Mae rhain yn hollbwysig ar gyfer cyflawni ein targedau datgarboneiddio a gwireddu gweledigaeth y Ddeddf. ([gweler yr adran ar Gymru Gydnerth, ym Mhennod 3 i gael mwy o wybodaeth](#))

Mae angen buddsoddiad sylweddol mewn defnydd tir ac atebion sy'n seiliedig ar natur. Rwyf wedi gwneud awgrymiadau yn fy Nghynllun 10 Pwynt i Ariannu Argyfwng yr Hinsawdd, i'r perwyl hwn.

Lle rydyn ni nawr

Er bod gennym ffordd bell i fynd i atal colli natur a bioamrywiaeth, mae sawl Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a chyrrff cyhoeddus unigol yn cydnabod y cyfleoedd i gefnogi natur wrth reoli eu hasedau a chynllunio a dylunio cymunedau.

Mae defnydd cynyddol o seilwaith gwyrdd mewn prosiectau seilwaith, adeiladau a systemau draenio ac mae rhai cyrrff cyhoeddus hefyd yn cydnabod y buddion i bobl a natur trwy gynyddu nifer y coed yn eu hardaloedd.

Ar lefel strategol, mae Polisi Cynllunio Cymru yn gofyn am ystyried nodweddion a rhinweddau amgylcheddol lleoedd ledled Cymru, a'u treftadaeth naturiol neu ddiwylliannol benodol. Mae'r polisi'n mynnu bod y rhinweddau hyn yn cael eu deall, eu gwerthfawrogi, eu gwarchod a'u gwella. Dylai blaenoriaethau cynllunio adlewyrchu sut mae'r nodweddion a'r rhinweddau hyn yn cyfrannu at atyniad, bywoliaeth, gwytnwch, gweithrediad, ffyniant economaidd ac yn y pen draw iechyd, amwynder a llesiant pobl a lleoedd. Mae'r polisi hefyd yn ei gwneud yn ofynnol osgoi darnio cynefinoedd ymhellach, gan sicrhau, lle bynnag y bo hynny'n bosibl, sicrhau bod rhwydweithiau gwyrdd, coridorau a chynefinoedd cysylltu mewn ardaloedd datblygedig yn cael eu gwarchod a'u gwella.

Mae angen i gyrff cyhoeddus achub ar bob cyfle i wella gwytnwch ecosystemau, trwy fynd i'r afael â: adeiladu ar orlifoedd, llygredd gwasgaredig, cywasgiad pridd a selio, wrth sicrhau amddiffyniad adnoddau mawn a gwella dulliau o amddiffyn rhag llifogydd arfordirol mewn ardaloedd trefol ac ymylon arfordirol.

Mae'r polisi'n ychwanegu y dylid cymryd pob cyfle i ddatblygu seilwaith gwyrdd lle bynnag y bo modd, a dylai gefnogi datblygiad sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at ardal.

Dylent hefyd gefnogi datblygiad sy'n mynd i'r afael â risgiau amgylcheddol, trwy ddefnyddio tir a ddatblygwyd yn flaenorol (a elwir hefyd yn dir llwyd) neu adeiladau sy'n bodoli eisoes, wrth gymryd cyfleoedd i 'lanhau' tir a mynd i'r afael â diffaith, lle mae hyn yn cael ei lywio gan yr amgylchedd hanesyddol a naturiol.

Yn benodol, mae angen i gyrff cyhoeddus sicrhau bod seilwaith gwyrdd yn cyfrannu at wella bioamrywiaeth ac nid dim ond gwella cosmetig ar ddatblygiad.

Yn 2019 hwyr, atgoffodd Is-adran Cynllunio Llywodraeth Cymru gynllunwyr o'u dyletswyddau o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru), "na ddylai datblygiad achosi unrhyw golled sylweddol o gynefinoedd neu boblogaethau o rywogaethau, yn lleol nac yn genedlaethol a rhaid iddo ddarparu budd net ar gyfer bioamrywiaeth". Mae'r ddyletswydd i wella bioamrywiaeth o dan Ddeddf yr Amgylchedd yn gam da arall i'r cyfeiriad hwn.

"Pwrpas y llythyr hwn yw egluro, yng ngoleuni'r ddeddfwriaeth a pholisi Llywodraeth Cymru a amlinellir uchod, lle na chynigir gwella bioamrywiaeth fel rhan o gais, rhoddir pwys sylweddol ar ei absenoldeb, ac oni bai bod ystyriaethau sylweddol eraill yn nodi fel arall bydd angen gwrthod caniatâd."

Llywodraeth Cymru

Mae cyrrff cyhoeddus yn dangos gwell dealltwriaeth a gweithrediad o natur-datrysiadau wedi'u seilio, ond mae angen hwn i barhau ar gyflymder i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur

Yn ogystal â chynyddu eu canopi coed, er enghraifft, drwy Gyngor Sir Ddinbych a Gwasanaeth Tân ac Achub De a Gorllewin Cymru, (gweler yr adran ar Gymru Gynderth ym Mhennod 3 am fwy o wybodaeth) mae rhai cyrff cyhoeddus eraill yn ddatblygu strategaethau ar y cyd i sicrhau bod seilwaith gwyrdd yn cael ei gynnwys mewn arferion rheoli tir, sy'n gam i'r cyfeiriad cywir.

"Mae Seilwaith gwyrdd yn cyfeirio at yr holl nodweddion naturiol sy'n gwneud bywyd yn ein trefi a'n dinasoedd posibl yn ddelfrydol, dylai seilwaith gwyrdd fod yn rhwydwaith uwch-strategol o fannau gwyrdd o ansawdd a nodweddion naturiol eraill, a gynlluniwyd ac a reolir i ddarparu'r gwasanaethau ecolegol ac ansawdd buddion bywyd sy'n ofynnol gan gymunedau nawr, ac yn y dyfodol."

Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae [Cyngor Torfaen](#) wedi cynnal astudiaeth gwmpasu ar y potensial am offeryn digidol i gefnogi gweithio cydgyssylltiedig ar draws sefydliadau partner y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Fe wnaethant sicrhau cyllid ar gyfer un Strategaeth Seilwaith Gwyrdd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar y cyd i lywio arferion rheoli tir gweithredol.

Yng [Nghyngor Caerffili](#), mae gwaith ar y gweill i gyflawni Strategaeth Seilwaith Gwyrdd i lywio datblygiad Parc Rhanbarthol y Cymoedd.

Mae [Cyngor Abertawe](#) yn gwneud y cysylltiadau rhwng cyfleoedd cynllunio i wella natur gyda chamau i "Baratoi Strategaeth Seilwaith Gwyrdd ar gyfer Canol y Ddinas. Mabwysiadu'r cynllun datblygu lleol (CDLI) sy'n cefnogi adfywio Abertawe ac yn hyrwyddo cymunedau cynaliadwy."

Fodd bynnag, nid oes digon o gyrff cyhoeddus yn gwneud y cysylltiad rhwng cynllunio a chreu lleoedd yn benodol wrth gyflawni eu hamcanion llesiant, gan gynrychioli cyfle a gollwyd.

Ar gyfer Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, mae eu hamcanion sy'n ymwneud â chynllunio yn ymwneud yn bennaf ag adnoddau naturiol a'r amgylchedd. Fodd bynnag, nid ydynt yn gwneud y cysylltiadau rhwng eu hamcanion amgylcheddol a rôl cynllunio yn benodol.

Mae'r rhan fwyaf o'r amcanion hyn yn ymwneud â chynnwys pobl yn y gymuned, i'w helpu i ddeall gwerth yr amgylchedd naturiol, sut y gallant gyfrannu'n gadarnhaol trwy edrych ar ôl eu hardal leol a mwynhau'r dirwedd, sut y gallant wella gwytnwch amgylcheddol eu hardal, a chyflwyno mwy o seilwaith gwyrdd.

Er enghraifft:

- “Gwerthfawrogi ein seilwaith gwyrdd a’r cyfraniad y mae’n ei wneud i’n llesiant.”
- “Lle rydyn ni’n byw: Mynd i’r Afael â Gwledigrwydd; Amddiffyn ein hamgylchedd.”
- “Datblygu rhwydwaith swyddogaethol, gysylltiedig o ardaloedd naturiol sy’n cefnogi anghenion llesiant poblogaethau lleol ar hyn o bryd ac yn y dyfodol.”

Mae hefyd yn amlwg bod amddiffyn asedau naturiol, fel coed, mewn ardaloedd trefol yn benodol, yn fater o bwysigrwydd cynyddol ymhlith cymunedau

Nid oes gan fy swyddfa'r pŵer ac ni fyddai'n gallu cymryd rhan wrth asesu pob cais cynllunio sy'n cynnig colli coed. Fodd bynnag, mae'n amlwg weithiau bod datgysylltiad rhwng yr hyn y mae pobl ei eisiau o ran seilwaith gwyrdd ac amddiffyn coed lleol, a'r hyn y maen nhw'n credu y mai cyrff cyhoeddus yn ei wneud.

O safbwynt cynllunio, mae amddiffyn a gwella natur a bioamrywiaeth yn ystyriaeth berthnasol ar gyfer pob cais cynllunio. Felly, dylai unrhyw benderfyniad cynllunio nodi'n glir sut yr ystyriwyd hyn. (Gweler y llythyr gan Lywodraeth Cymru ar ddyletswydd bioamrywiaeth a grybwyllir uchod).

Mae cydnabyddiaeth gynyddol hefyd ar lefel leol a chenedlaethol, o fanteision cynyddu gorchudd coed. Mae'n galonogol gweld gwerth a buddion canopi coed yn cael ei gydnabod fwyfwy, ac mae rhai cyrff cyhoeddus yn cymryd camau i wella gorchudd coed ar draws eu hardal.

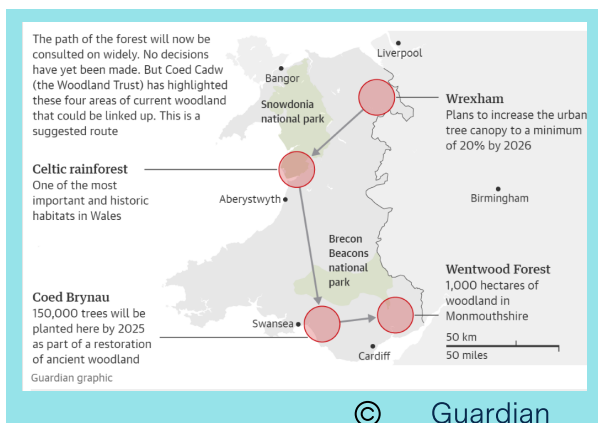
Mae gan orchmynion amddiffyn coed ran i'w chwarae, ond mae hefyd yn bwysig ystyried newidiadau posibl i gynefin a gallu rhywogaethau i fudo. Dylid osgoi darnio cynefinoedd. Yn lle, dylid annog a hyrwyddo coridorau bywyd gwyllt i annog cysylltedd cynefinoedd. ([Gweler fy adran ar Gymru Gydnerth, ym Mhennod 3 am fwy o wybodaeth.](#))

Yn ddiweddar, dirwyodd Llys Ynadon [Abertawe](#) gyfarwyddwr a'i gwmni am gwmpo coeden goch 200 oed yn anghyfreithlon yn ddarostyngedig i orchymyn amddiffyn coed a 71 o goed eraill wrth adeiladu datblygiad newydd. Apeliwyd yn erbyn y penderfyniad, ond mae hyn yn arwydd cryf i ddatblygwyr a datblygiad yng Nghymru wrth i'r llys ddirwyo £180,000 i'r Cyfarwyddwr Fiorenzo Sauro a'r cwmni Enzo Homes Ltd ar £120,000 yn ychwanegol ar 15 Hydref 2019.

Ar lefel strategol, mae Llywodraeth Cymru wedi cynllunio ar gyfer a dechrau creu Coedwig Genedlaethol i Gymru. Bydd y goedwig yn gweithredu fel coridor ar gyfer bywyd gwyllt ar hyd a lled y wlad.

Maent wedi ymrwymo i fuddsoddi £5 miliwn o bunnoedd ar gyfer y prosiect hwn, a bydd yn rhan o Fframwaith Datblygu Cenedlaethol Cymru. Mae hwn yn gam pwysig tuag at gydnabod sut y gall cynllunio defnydd tir ysgogi buddion ar gyfer bioamrywiaeth a lleihau carbon.

Mae'r gofynion i bob datblygiad newydd gynnwys Systemau Draenio Trefol Cynaliadwy yn ddatblygiad blaengar, sydd â'r potensial i gynyddu seilwaith gwyrdd a gwella bioamrywiaeth

Mae'r gofyniad i bob datblygiad newydd i gynnwys Systemau Draenio Cynaliadwy (SuDS) yn ddatblygiad blaengar yn y diwydiant adeiladu gyda'r potensial i wella amwynder, gwella bioamrywiaeth a chynyddu llesiant.

Wedi'i gyflwyno ym mis Ionawr 2019, mae Safonau Systemau Draenio Cynaliadwy Cymru yn ymgorffori egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn glir. Mae Safonau Systemau Draenio Cynaliadwy Cymru yn rhoi mwy o bwyslais ar ystyriaethau amwynder, bioamrywiaeth a chynnal a chadw. Maent yn annog cydweithredu agos â'r Corff Cymeradwyo Systemau Draenio Cynaliadwy (o fewn yr awdurdod lleol) trwy gydol y broses ddylunio.

Yn wahanol i Loegr, lle anogir gweithredu Systemau Draenio Cynaliadwy, mae Safonau Systemau Draenio Cynaliadwy Cymru yn rhan orfodol o'r broses gynllunio ar gyfer pob datblygiad dros 100m².

Mae'r ddeddfwriaeth hon yn ei gwneud yn ofynnol i ddŵr gael ei reoli ar, a mor agos at, arwyneb a ffynhonnell y dŵr ffo â phosibl, gan sicrhau bod llygredd yn cael ei atal yn y ffynhonnell a lleihau'r risg llifogydd i lawr yr afon.

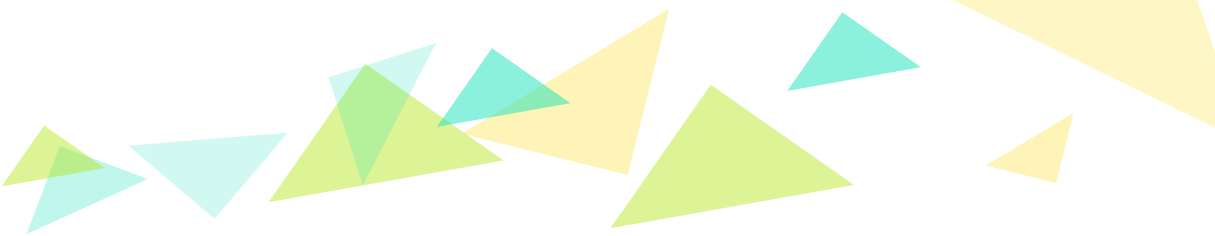
Dylai cyrff cyhoeddus ddefnyddio'r gofyniad hwn i gymryd pob cyfle i gyflawni eu hamcanion llesiant ac i gyflawni'r nodau llesiant cenedlaethol.

Gwahaniaeth yn cael ei wneud ar lawr gwlad:

Erbyn 2025, rhagwelir y bydd gan **Gaerdydd** dros hanner miliwn o drigolion, gan ei gwneud y ddinas sy'n tyfu cyflymaf yn y Deyrnas Unedig. Fodd bynnag, mae opsiynau teithio cynaliadwy yn annigonol, gan arwain at dros 50% o'r preswylwyr yn cymudo mewn car. Nod y Cynllun Datblygu Lleol oedd hwyluso symudiad moddol 50% i ffwrdd o'r car i ddulliau trafndiaeth cynaliadwy a cheisiodd gyfateb twf â seilwaith.

Ymunodd **Cyngor Caerdydd** ag awdurdodau lleol eraill ledled y Deyrnas Unedig i ddatgan "argyfwng hinsawdd" yn 2019, ac wedi hynny ym mis Ionawr 2020, rhyddhawyd eu dogfen "Gweledigaeth Trafnidiaeth i 2030". Mae'r weledigaeth hon yn amlinellu cynllun datblygu trafndiaeth radical ac yn cynnwys cyflwyno Beicwyr Caerdydd, a ffurfiwyd gan bum "cangen" sy'n cysylltu'r maestrefi â chanol y ddinas.

Maent wedi ymrwymo i fuddsoddi pum miliwn o bunnoedd ar gyfer y prosiect hwn, a bydd yn rhan o Fframwaith Datblygu Cenedlaethol Cymru. Mae hwn yn gam pwysig tuag at gydnabod sut y gall cynllunio defnydd tir ysgogi buddion ar gyfer bioamrywiaeth a lleihau carbon.

Trwy ddefnyddio SuDS i wireddu'r weledigaeth hon, bydd strydlun canol y ddinas yn cael ei wella'n sylweddol trwy ddod â 50 o goed i safle sydd â chyfyngiadau mawr arno. Bydd hyn yn gwella ansawdd aer ymhellach trwy dynnu carbon deuocsid ac yn gwella diogelwch trwy gyflwyno byffer llystyfiant rhwng beicwyr a modurwyr. Y prosiect hwn oedd y cynllun ôl-ffitio cyntaf yng Nghymru i sicrhau cymeradwyaeth cynllunio trwy'r Safonau SuDS gyda'r bwriad o adeiladu i ddechrau haf 2020.

Mae'r prosiect ôl-ffit uchelgeisiol hwn yn darparu'r seilwaith hanfodol i alluogi Caerdydd i fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a pharatoi ar gyfer twf, gan ddangos y buddion lluosog y gellir eu cyflawni trwy ddylunio cyfannol, cynaliadwy.

“Cefais gyfle gwych i arwain y dyluniad rheoli dŵr ar gyfer y prosiectau Beicio Llwybr hyn, gan weithio'n agos gyda Chyngor Caerdydd a rhanddeiliaid allweddol eraill i gyflwyno mannau gwyrdd swyddogaethol a deniadol yn fy ninas enedigol - rwy'n edrych ymlaen yn fawr at weld fy nyluniadau yn dod yn realiti. Fy ngobaith yw bod Cymru yn cofleidio'r cyfrifoldeb o arwain materion amgylcheddol ac economaidd-gymdeithasol. Mae ein deddfwriaeth yn galluogi pob diwydiant i feddwl sut y bydd ein cynlluniau, ein gweithredoedd a'n gwariant yn effeithio ar genedlaethau'r dyfodol. Trwy ddylunio sy'n ystyried y Nodau Llesiant ar ddechrau'r camau cynllunio a gwneud penderfyniadau, gall Cymru wyrdroi effeithiau newid yn yr hinsawdd a helpu i lunio byd gwell am y tro a'r dyfodol.”

Dan Tram - Peiriannydd Sifil yn Arup ac aelod o Academi Arweinyddiaeth Cenedlaethau'r Dyfodol

'Yn aml edrychir ar isadeiledd fel pont neu adeilad yn unig ond nid fel lle wedi'i integreiddio â'r hyn sydd o'i amgylch.'

Barn rhanddeiliad Cymru Ein Dyfodol

Eich Llais

Wrth ymgysylltu â thros 5,000 o bobl, mae'r safbwyntiau isod yn gynrychioliadol o'r materion allweddol a rannwyd â'm swyddfa wrth lunio'r adroddiad hwn.

"Mae'n ymwneud â'r iaith sy'n cael ei defnyddio, llawer o'r amser rydyn ni'n siarad am fesurau cyni a sut rydyn ni'n torri cyllid gyda chyrff eraill, gyda'r neges wirioneddol yw ai dyma'r opsiwn rhataf ond ai dyma'r opsiwn gorau? Os edrychwch chi ar barc Chiswick lle gwnaethon nhw adeiladu canolfan fusnes newydd gyda'r bobl sy'n byw yn yr ardal honno lle mae ganddyn nhw bwl enfawr mae ganddyn nhw garp yn y pwll, mae ganddyn nhw lefydd i chwarae pêl-rwyd, mae ganddyn nhw lefydd i fwyd ac mae pawb wedi mynd i'w gwaith yn gwenu a sut mae hynny'n cymharu â RhCT lle mae gennym y cyfraddau uchaf o faterion hunanladdiad ac iechyd meddwl."

(Sgwrs Cymru Ein Dyfodol, Bwrdd-gron ar ddiwylliant)

"Maen nhw'n adeiladu gormod o dai a ddim yn rhoi digon o wasanaethau i'w gefnogi fel ysgolion, canolfannau cymunedol a phethau i bobl ifanc yn eu harddegau eu gwneud."
(Llwyfan y Bobl)

"Cyfle cyfartal i drefi -
Mae angen ffocws newydd arnom nawr a chan fod gennym wlad mor rhyfeddol o amrywiol gyda chefn gwlad, arfordir a diwylliant anhygoel, ymddengys mai dyna lle mae'r dyfodol. Rydym wedi gwneud gwelliannau enfawr o ran hygyrchedd a seilwaith ond mae llawer i'w wneud ac nid yw'n digwydd yn ddigon cyflym i'n hachub rhag tloidi. Mae rhai trefi wedi cadw eu harddwch a'u diddordeb hanesyddol, mae eraill wedi cael eu cam-drin a'u gadael i suddo, nid yw hyn yn deg. Mae angen mwy o gydraddoldeb arnom, mae hynny'n air gwefr ar hyn o bryd ond nid yw'n ymddangos ei fod yn berthnasol i bob sefyllfa. Mae angen gwneud mwy i wella ardaloedd tlotach, i ddod â phobl i'r trefi hyn i wario eu harian a chreu lleoedd mwy bywiog. Mae'r gwrthwyneb yn digwydd ar hyn o bryd."

(Llwyfan y Bobl)

Lleihau anghydraddoldebau trwy gynllunio

Yr hyn sydd ei angen ar genedlaethau'r dyfodol

Mae gan gynllunio a chreu lleoedd yn iawn y potensial i helpu i leihau anghydraddoldebau. Rhaid ystyried a chynllunio anghenion grwpiau penodol fel bod cymunedau a lleoedd yn cael eu cynllunio gan ystyried anghenion y boblogaeth leol, a thrwy hynny geisio hyrwyddo cynwysoldeb, gan alluogi pobl i allu byw'n annibynnol a gwella llesiant corfforol a meddyliol.

Er enghraifft, mae angen i ddinasoedd fod yn gyfeillgar i oedran, gan ganiatáu mynediad i bobl hŷn i'r holl wasanaethau, yn ogystal a bodloni anghenion poblogaeth amrywiol, pobl ag anableddau, a phobl â phlant a allai ddefnyddio beiciau a bygis. Gall cerddwyr traed greu rhwystrau, ond mae dodrefn stryd yn aml yn ychwanegiad defnyddiol i'r rhai sy'n ei chael hi'n anodd cerdded yn bell - p'un a yw hynny'n neiniau a theidiau neu'n blant bach. Mae [Living Streets](#) yn cynnal 'archwiliadau stryd' i weld pa rwystrau y byddai pobl yn eu profi wrth gerdded gwahanol lwybrau.

Mae angen ystyried y materion dylunio hyn o'r cychwyn cyntaf trwy gynnwys pobl o'n cymunedau amrywiol i sicrhau eu bod yn gweithio i bawb.

Er enghraifft, mae menter [Dinasoedd sy'n Oed-Gyfeillgar](#), [Sefydliad Iechyd y Byd](#), wedi cydnabod dinasoedd sydd wedi gwneud eu hunain yn fwy cyfeillgar i oedran trwy addasu adeiladau, rheolau trafnidiaeth a chynllunio, i alluogi pobl o bob oed i gadw'n iach a chysylltu â phethau sy'n bwysig iddyn nhw am gyfnod yn hirach.

Mae [Laguna Woods](#), y ddinas gyntaf yn unig ar gyfer pobl hŷn yn yr Unol Daleithiau, a maestrefi [Marjala yn y Ffindir](#) yn enghreifftiau o ddyluniad sy'n addas ar gyfer galluoedd lluosog.

Amlygir y cysylltiadau penodol rhwng cydraddoldeb a chynllunio yn adroddiad diweddar y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol, [Tlodi, Lle ac Anghydraddoldeb](#):

“Mae'r tlodaf yn aml yn cael eu gwrthio i fyw mewn amgylcheddau diraddiedig gyda llai o wasanaethau ac amwynderau, mynediad gwael at dtrafnidiaeth gyhoeddus, cyfleoedd addysgol a swyddi, diffyg lleoedd gwyrdd, ansawdd aer is a chyfraddau uwch o droseddu ac ymddygiad gwrthgymdeithasol. Hyn, mewn tro, yn atgyfnerthu tlodi ac anghydraddoldeb. Rydym hefyd yn gwybod bod cyfleoedd bywyd plant a phobl ifanc yn parhau i gael eu dylanwadu'n drwm gan y lleoedd y maent yn tyfu i fyny ynddynt.”

Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol

Mae hefyd angen lleoedd sy'n rhoi mynediad i fannau gwyrdd a glas agored i bob cymuned, nid y maestrefi deiliog yn unig. Mae arnom angen lleoedd sy'n hyrwyddo amgylcheddau tyfu bwyd a manwerthu bwyd lleol sy'n darparu mynediad at opsiynau bwyd iach, yn ogystal â rhoi mynediad i bawb i fannau gwyrdd a glas agored.

Rhaid i gynllunio hefyd leihau anghydraddoldebau rhwng cefn gwlad a'r ddinas er mwyn galluogi pobl yn y ddau i ffynnu.

Lle rydyn ni nawr

Mae angen i'r system gynllunio dangos sut y mae'n cymryd tueddiadau yn y dyfodol i ystyriaeth ac, yn benodol, anghenion ein poblogaeth sydd yn tyfu ac yn heneiddio

Wrth i boblogaeth y Deyrnas Unedig a Chymru dyfu a heneiddio, mae hyn yn her i gynllunwyr a llunwyr penderfyniadau sy'n delio â'r galw cynyddol am wasanaethau, seilwaith a thai a mater ehangach cydraddoldeb. Ar hyn o bryd, [mae tua chwarter o bobl anabl yng Nghymru](#), ac wrth i'r boblogaeth heneiddio, bydd nifer yn tyfu.

Mae pobl ag anableddau mewn mwy o berygl o dlodi ac allgáu cymdeithasol gan eu bod yn aml yn methu â chael mynediad at waith, gwasanaethau cymdeithasol a chyfleusterau eraill. [Canfu adroddiad gan y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol](#) fod gan orsafoedd trenau weithiau ddewisiadau cyfyngedig ar gyfer pobl na allant ddefnyddio'r grisiau. Mae dinasoedd lle mae ceir yn bennaf yn rhoi pobl nad ydyn nhw'n berchnogion ceir dan anfantais.

Wrth gynllunio datblygiad ar gyfer y dyfodol, mae angen ystyried pob agwedd ar gynhwysiant. Mae [Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol Pobl Ddall](#) (RNIB) yn esbonio nad yw cymryd dull dylunio-gynhwysol o reidrwydd yn golygu y bydd yn costio mwy o arian; mae'n ymwneud â sut y bydd y gofod yn cael ei ddefnyddio a beth all wneud gwahaniaeth yn y pen draw i rywun adael ei gartref yn annibynnol a theimlo'n rhan o'u cymuned. Er enghraifft, mae goleuadau LED nid yn unig yn ynni-ffeithlon, ond yn ffynhonnell goleuadau llawer mwy disglair ar gyfer goleuadau stryd a gall helpu pobl i deimlo'n ddiogel yn eu cymuned.

Mae defnyddio coed a phlanhigion fel pwyntiau cysylltu ffordd yn helpu'r amgylchedd, yn edrych yn dda a hefyd yn helpu pobl ag anableddau i lywio'r gofod yn annibynnol. Er enghraifft, mae pobl ddall a rhannol ddall yn dibynnu ar nodweddion cyffyrddadwy canfyddadwy ar groesfannau cerddwyr a rhodfeydd i gael gwybodaeth fordwyio ynghylch lleoliad, geometreg a dimensiynau cyffordd y ffordd. Heb ystyriaeth o'r fath, bydd cyffordd y ffordd yn dod yn anweledig i bobl ddall a rhannol ddall; efallai nad ydyn nhw'n ymwybodol eu bod nhw'n agosáu neu eisoes yn cerdded, ar arwyneb sydd hefyd yn ofod gweithredol i feicwyr neu gerbydau.

Mae angen i awdurdodau cynllunio sicrhau eu bod yn ystyried yr agweddau cynwysoldeb hyn yn eu gwaith

[Gweler yr adran ar Cymru sy'n Fwy Cyfartal ym Mhennod 3 am fwy o wybodaeth.](#)

Mae Fframwaith Llywodraeth Cymru ar gyfer Byw'n Annibynnol, a gyhoeddwyd yn 2019, yn gofyn yn benodol am ganolbwyntio ar fynediad gwell at drafnidiaeth gyhoeddus ac adeiladau, strydoedd a mannau cyhoeddus. Bydd ei weithredu trwy'r system gynllunio yn dod yn fwy a mwy pwysig wrth i nifer y bobl hŷn yng Nghymru dyfu. Mae'r cyngor a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol ar ['Dementia a Chynllunio Tref'](#) yn dangos sut mae gan gynllunio tref ran hanfodol i'w chwarae os yw polisïau iechyd a gofal cymdeithasol i lwyddo. Maen nhw'n esbonio, os ydych chi'n cael ardal yn iawn i bobl â dementia, rydych chi'n ei gael yn iawn i bobl hŷn, i bobl ifanc anabl, i deuluoedd â phlant bach, ac i bawb yn y pen draw.

Mae creu lleoedd ar sail rhyw a dylid ei ystyried yn benodol mewn Cynlluniau Datblygu Lleol a datblygiadau mawr

Mae ystyried anghenion menywod wrth gynllunio hefyd wedi'i nodi fel maes sydd angen gwaith mor. Er enghraifft, [Ymchwil gan Brifysgol Queensland](#), wedi dangos sut nad yw dinasoedd bob amser yn cyfrif am anghenion menywod. Mae'r awduron yn egluro y gall cynllunio dinas wael wneud i ferched deimlo'n anniogel a bod cynllunio ein dinasoedd yn hanesyddol wedi gwneud bywyd menywod yn anoddach o ran teulu a chyflogaeth. Mae hyn yn rhannol oherwydd y modd y cafodd tai, gwaith, siopa ac adloniant eu gwahanu i leoliadau pell a datgysylltiedig weithiau a trafndiaeth cyhoeddus yn methu a'u cysylltu.

Nid oedd y gwasanaethau a ddarperir bob amser yn cael eu haddasu i anghenion menywod o ran mynediad at fwyd iach, yn hytrach na bwyd cyflym mewn lleoliad cyfleus, ac roedd cyfleusterau gofal plant hefyd ar wahân o'r cartrefi a'r gweithleoedd. Mae'r ymchwil yn ychwanegu bod menywod yn gyffredinol yn gyrru llai na dynion, sy'n ei gwneud hi'n anoddach symud o gwmpas oherwydd bod systemau priffyrdd helaeth a thagfeydd yn llithro ar draws dinasoedd, ac mae trafndiaeth gyhoeddus wedi'i chynllunio ar hyd cefnffyrdd ac amserlenni anhyblyg.

Mae'r awduron yn honni nad yw'r system bob amser yn “diwallu anghenion teithio cymhleth mamau sy'n gweithio sy'n rhedeg myrdd o gyfeiliornadau trwy gydol y dydd, [...] menywod ac mewn perygl o gael eu malu neu eu gropio ar fwrdd cerbydau cyfyng.” Daethant i'r casgliad bod hyn o ganlyniad i gael dinasoedd wedi'u cynllunio gan ddynion heb gyfranogiad menywod.

Mae angen i ni ddylunio systemau trafndiaeth sy'n galluogi menywod i wneud eu gwaith gofal ychwanegol di-dâl yn ychwanegol at eu gwaith â thâl, ac adleisir hyn yn 'Invisible Women, Exposing data bias in a world designed for men' gan Caroline Criado Perez.

Mae'r Sefydliad Cynllunio Trefol Brenhinol yn ymchwilio i rôl menywod a chynllunio (menywod sy'n gweithio yn y proffesiwn ac effaith penderfyniadau cynllunio ar fywydau beunyddiol menywod) ar hyn o bryd, a byddant yn cyhoeddi adroddiad ar '[Menywod a Chynllunio](#)' maes o law. Mae papur ymchwil a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2020 eisoes yn awgrymu bod rhywiaeth (o sylwadau amhriodol i ddiffyg dyrchafiad gweithwyr benywaidd) yn parhau i fod yn fater ar draws pob sector cynllunio (cyhoeddus, preifat, trydydd ac academiaidd). Maent hefyd yn awgrymu bod diffyg polisïau teulu-gyfeillgar (a diffyg cefnogaeth ar ôl dychwelyd o gyfnod mamolaeth) yn dal i gael eu hystyried yn rhwystrau hanfodol i ddatblygiad proffesiynol.

A place for everyone?

Gender equality and urban planning

A ReGender Briefing Paper

Why is planning a gender issue?

Looking at gender issues in planning is central to success in economic regeneration and social inclusion. We take the opportunity of the new Gender Equality Duty on public authorities to look at the barriers, examine planning levels, and recommend changes, giving examples of good practice. Land-use planning provides the spatial setting for government policy, shaping the way our towns and cities are designed. However, planning policy tends to ignore the fact that women and men use public space very differently and have different concerns about how it meets their needs. For more detailed guidance, we recommend the Royal Town Planning Institute Good Practice Note on Gender and Spatial Planning (RTPI, 2007)

Gendered patterns in use of space

- Poorly considered land-use zoning policy separates residential areas from employment locations, with a greater impact on women's mobility.
- Women make more complex journeys than men, often travelling to childcare, school, work, and shops. More than twice as many women as men are responsible for escorting children to school.
- Seventy-five per cent of bus journeys are undertaken by women
- Only thirty per cent of women have access to the use of a car during the daytime.
- Poor public transport and lack of caring facilities and shopping outlets near employment locations restrict women's access to the labour market.
- Women feel less safe than men being out alone after dark, especially in the inner city, or social housing estates.

A virtuous circle?

When planning takes into account the different needs of women and men, this means:

- public transport routes that support women's travel patterns
- measures to make public space feel safer at night
- more support facilities, such as local shops, childcare, and public toilets
- employment opportunities locally, meaning more mixed use development
- more women would be able to take employment, training, and leisure opportunities
- economic development opportunities would be increased
- social inclusion programmes would be more effective.

continued overleaf...

Planning policy tends to ignore the fact that women and men use public space very differently

Ffynhonnell: [Lle i bawb? Cydraddoldeb rhywiol a chynllunio trefol, Papur Briffio ReGender, Oxfam a RTPI](#)

Mae anghysondeb wrth gymhwyso asesiadau Cymraeg

Mae gan gynllunio hefyd ran bwysig i'w chwarae o ran bywiogrwydd yr Iaith Gymraeg. Trwy Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015, daeth y Gymraeg, am y tro cyntaf, yn ystyriaeth mewn deddfwriaeth gynllunio.

Nawr mae'n rhaid i arfarniadau cynaliadwyedd Cynlluniau Datblygu Lleol 'gynnwys asesiad o effeithiau tebygol y cynllun ar y defnydd o'r Gymraeg yn ardal yr awdurdod', ac wrth ddelio â cheisiadau am ganiatâd cynllunio (yn benodol ar gyfer cynlluniau preswyl), rhaid i awdurdodau cynllunio lleol roi sylw i 'unrhyw ystyriaethau sy'n ymwneud â defnyddio'r Gymraeg, i'r graddau y maent yn berthnasol i'r cais'.

Fodd bynnag, dangosodd [adolygiad gan weithdrefnau'r Comisiynydd y Gymraeg](#) o awdurdodau cynllunio Cymru fod anghysondebau yn y ffyrdd y mae asesiadau effaith iaith yn cael eu cynnal, a bod angen arweiniad clir ar asesu effaith iaith a diffinio meysydd sensitifrwydd ieithyddol. Mae'r Comisiynydd Cymraeg yn awgrymu bod angen mynd i'r afael â'r rhain i ddiogelu'r Gymraeg o fewn y system gynllunio ac i sicrhau cysondeb yn y ffordd y mae awdurdodau cynllunio yn gweithredu ledled Cymru. Bydd creu Arolygiaeth Gynllunio benodol ar gyfer Cymru yn rhoi cyfle i ystyried a mynd i'r afael â rhai o'r materion hyn, yn benodol cwestiwn arbenigedd ieithyddol mewn PINS, sydd wedi'i nodi.

Yn ychwanegol at y gofyniad cynllunio hwn yn y Ddeddf Gynllunio, mae'n ofynnol i gynghorau sir ac awdurdodau parciau cenedlaethol yng Nghymru gydymffurfio â safonau iaith Gymraeg o dan Fesur Iaith Gymraeg (Cymru) 2011. ([Gweler fy adran ar Cymru â Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu ym Mhennod 3, am wybodaeth bellach ac argymhellion sy'n ymwneud â'r Gymraeg](#)).

Mae yna bryder am effeithiolrwydd y polisi eithriadau gwledig

Mae anghydraddoldebau enfawr rhwng cymunedau gwledig a threfol o ran hygyrchedd nwyddau, gwasanaethau a chyfleoedd diwylliannol.

Mae angen i gynllunio ar gyfer y diriogaeth genedlaethol gael gwared ar anghydraddoldebau rhwng cefn gwlad a'r ddinas, galluogi pobl yn y ddau i ffynnu, rhoi mynediad cyfartal i gyfleoedd gwaith, hamdden a mannau gwyrdd a glas.

Mae cyn-gadeirydd y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol Cymru wedi tynnu sylw at yr agwedd at dai fforddiadwy a chyfleoedd economaidd mewn ardaloedd gwledig fel diffyg posibl ym Mholisi Cynllunio Cymru 10. Esboniodd fod y polisi yn ailddatgan:

“Nid yw'r polisi eithriadau gwledig [sydd] wedi gwneud hynny wedi gweithio am flynyddoedd ac eto roedd [wedi] aros yn ddigyfnewid [...]. Mae'r rhan 'gwlad' o gynllunio tref a gwlad wedi dod i raddau helaeth yn ardal datblygu, sy'n ei gwneud yn fwy unigryw, heb wneud fawr ddim dros les economaidd, cydlyniant cymdeithasol a rhwystro ecsodus pobl ifanc.”

Huw Evans, Cadeirydd, RTPI Cymru,
Cylchlythyr RTPI, Gaeaf 2019

Mae'r polisi eithriadau gwledig y cyfeirir ato ym Mholisi Cynllunio Cymru yn caniatáu ar gyfer tai fforddiadwy ar gyfer angen lleol ar safleoedd bach, o fewn neu'n gyfagos i aneddiadau, na fyddai fel arall yn cael ei ddyrannu mewn Cynlluniau Datblygu Lleol nac yn cael caniatâd cynllunio. Fodd bynnag, mae adroddiad Cymru'r Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol [‘Cyflenwi Tai Gwledig.yng Nghymru: Pa mor effeithiol yw polisi safle eithriad gwledig’](#) 2019 yn dangos mai effaith gyfyngedig sydd ganddo.

Mae'r polisi hwn yn fater i'w ystyried ymhellach, a dylai Llywodraeth Cymru adolygu a yw'n unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Mae angen i'r cynlluniau defnydd tir ar bob lefel (cenedlaethol, rhanbarthol a lleol) sicrhau bod llesiant eu poblogaeth yn cael ei wella mewn lleoliadau gwledig a threfol. (Gweler fy adrannau ar Gymru Iachach a Chymru o Fymunedau Cydlynus ym Mhennod 3, ac adrannau eraill Pennod 5 i gael mwy o wybodaeth ac argymhellion).

Gallai'r system gynllunio wneud mwy o ddefnydd o arbenigedd ar asesiadau effaith iechyd.

Mae Uned Gymorth Asesu'r Effaith ar Iechyd Cymru yn darparu cefnogaeth i gyrff cyhoeddus gynnal asesiadau effaith ar ystod o faterion, gan gynnwys cynlluniau datblygu lleol a cheisiadau cynllunio penodol (mwy). Hyd yn hyn, maent wedi cyhoeddi 15 asesiad effaith yn ymwneud â reoli cynllunio a datblygu, a gallai ddangos bod yna mwy o le i ddefnyddio eu harbenigedd mewn asesu effaith ar iechyd datblygiadau mawr yn benodol.

Mae'n ymddangos bod dadansoddiad cynnar o ddiwygiadau o Gynlluniau Datblygu Lleol yn codi cwestiynau am ansawdd yr asesiadau effaith Cydraddoldeb a gynhaliwyd

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol ymgymryd Asesiadau Effaith Cydraddoldeb o'u Cynlluniau Datblygu Lleol. Fodd bynnag, mae dadansoddiad cynnar o'r rhai sydd wedi diweddarau eu cynlluniau ers Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn codi cwestiynau am ansawdd yr asesiadau. Mae rhai asesiadau yn gwneud datganiadau cyffredinol fel "dylai'r Cynllun Datblygu Lleol hyrwyddo cynnwys cymdeithasol pob rhan o'r gymdeithas a dylai wneud hynny heb gwahaniaethu yn erbyn unrhyw un grŵp" neu dylai'r "Cynlluniau Datblygu Lleol hwyluso datblygiad cyfleusterau iechyd a mynediad i'r cyfleusterau hynny ar gyfer pob adran o gymdeithas."

Yn yr un modd, nid yw'n ymddangos mewn un Asesiad Effaith Cydraddoldeb ei fod yn sôn am ryw na'r gwahanol patrymau gofal teithio a gwaith menywod sy'n effeithio'n benodol ar drafndiaeth, er ei fod yn ardal gyda'r lefel uchaf o gymudo mewn car.

Mae'n ymddangos bod eraill yn cyfeirio'n fwy penodol i "ddiwallu Anghenion y Dyfodol (gan gynnwys) angen tai sy'n cynnwys anghenion pobl sy'n heneiddio ac yn anabl. Bydd cyfarwyddo datblygiad yn ôl hierarchaeth aneddiadau cynaliadwy yn darparu'r cyfle i fyw a gweithio mewn aneddiadau/ cymunedau sydd â mynediad da at wasanaethau a chyfleusterau."

Mae'n ymddangos bod y mwyafrif yn cydnabod yr angen i wella sefyllfa Teithwyr a Sipsiwn mewn perthynas â dyrannu safleoedd ar gyfer cartrefu'r gymuned hon. Er enghraifft, "Bydd y Cynllun Datblygu Lleol yn cael effaith gadarnhaol ar Sipsiwn a Theithwyr gan fod anghenion llety penodol wedi'u nodi a'u cwrdd. Mae safle wedi cael eu nodi ar gyfer y defnydd hwn ac mae yna feini prawf polisi wedi'i seilio ar asesu ceisiadau cynllunio am anghenion na ellir eu diwallu ar y safle hon. "

Er ei bod yn ymddangos bod rhywfaint o gynnydd ymlaen o ran mynd i'r afael ag ystyriaethau cydraddoldeb, mae'n amlwg bod dadansoddiad manwl o anghenion gwahanol grwpiau, a sut ddylai cynlluniau Datblygu Lleol mynd i'r afael â nhw, yn ddiffygiol.

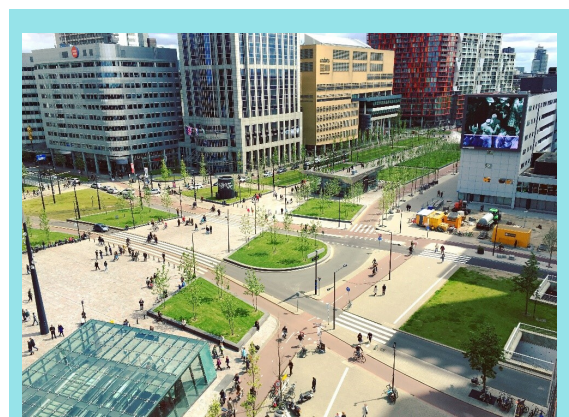
Mae hwn yn faes sy'n haeddu sylw pellach gan Lywodraeth Cymru, y sector cynllunio a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol.

Rhaid i Gynlluniau Datblygu Lleol ystyried tueddiadau technolegol yn y dyfodol

O ystyried amlygrwydd trefoli, gyda dwy ran o dair o boblogaeth y Deyrnas Unedig yn byw mewn dinasoedd, mae angen i ni sicrhau bod dinasoedd yn gallu gwella llesiant pobl yng Nghymru yn llawn. Gall hyrwyddo technoleg helpu i wella'r ymarfer dylunio, trwy ddefnyddio deallusrwydd artiffisial a data mawr, a fydd yn ein helpu i ddeall yn well sut mae ein dinasoedd yn gweithio a thrwy hynny helpu i leddfu straen wrth i ddinasoedd barhau i dyfu. Mae gan dwf [dinasoedd craff](#) y potensial i [leihau amseroedd cymudo](#), [troseddau](#), [allyriadau a chynyddu ansawdd aer](#).

Mae angen i gyrff cyhoeddus gofleidio'r rhain cyn belled ag y bydd eu cyllidebau'n caniatáu hynny ac rwy'n falch o weld ymdrechion yn cael eu gwneud er enghraifft gan fap ffordd [Dinas Glyfar Cyngor Caerdydd](#) a gyhoeddwyd yn ddiweddar.

Bydd technoleg hefyd yn newid ein patrymau a'n harferion bywyd. Mae angen i gynllunio ragweld a chynllunio ar gyfer y rheini, yn enwedig ar y lefel genedlaethol, yn y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol sydd ar ddod ac ar y lefel leol mewn Cynlluniau Datblygu Lleol. Bydd y dull blaengar hwn yn her go iawn gan fod Cynlluniau Datblygu Lleol yn cael bywyd 15 mlynedd ac yn cymryd amser hir i'w adolygu. Rydym yn gwybod bod anghenion ein cymdeithas yn newid yn gyflym. Er enghraifft, cymerwch y ffrwydrad cyflym o fanwerthu ar-lein a'i effaith ar y stryd fawr.

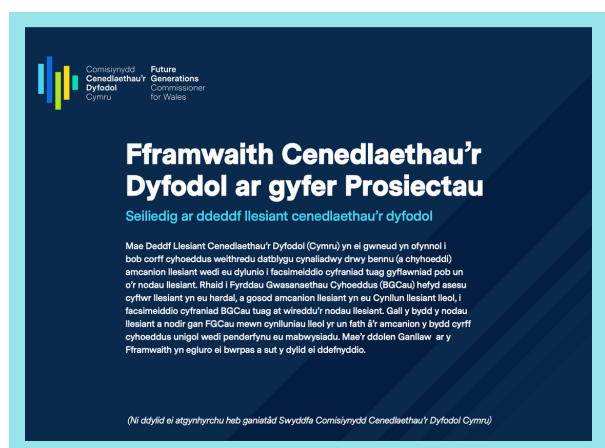
© Jurriaan Snickers

Bydd angen i gynllunio addasu a chael systemau mwy ystwyth i'n galluogi i ymateb i'n byd sy'n newid yn gyflym. (Gweler yr adran ar Gymru Llewyrchus ym Mhennod 3, ac adrannau ar Sgiliau a Thrafnidiaeth ym Mhennod 5, i gael mwy o wybodaeth ac argymhellion.)

Mae angen amser a buddsoddiad ar gyfer y technolegau newydd hyn, ac rwy'n cydnabod y pwysau adnoddau sylweddol sydd eisoes ar swyddogion cynllunio.

Er mwyn cefnogi swyddogion cynllunio a phawb sy'n ymwneud â chynllunio, rwyf wedi cynhyrchu Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol, sy'n darparu awgrymiadau ynghylch holl ofynion y Ddeddf. Gellir defnyddio'r fframwaith i wirio synnwyr sut mae cynlluniau strategol neu unigol yn cyfrannu at gyflawni'r nodau a'r amcanion llesiant. Ar hyn o bryd mae fy swyddfa yn gwneud gwaith pellach gyda gweithwyr proffesiynol cynllunio i fireinio'r cynhyrchion hyn ar gyfer y system gynllunio. Dylai hwn fod yn fframwaith troswaol ar gyfer gwirio sut mae cynllunio ar bob lefel yn defnyddio'r Ddeddf wrth wneud penderfyniadau.

Gall cytundebau adran 106 helpu i gyflawni nodau llesiant ond mae angen iddynt fod yn fwy tryloyw a hygyrch i'r cyhoedd a dangos sut y maent yn cyflawni amcanion llesiant

Gall buddion cymunedol helpu i leihau anghydraddoldebau yn y seilwaith sydd ar gael i gymunedau.

Mae gan fuddion o'r fath, a ddarperir weithiau trwy gytundebau Adran 106, ran sylweddol i'w chwarae wrth gyflawni amcanion llesiant ar lefel gymunedol, i ategu cynllunio strategol gwell a chynigion o ansawdd gwell yn y lle cyntaf. Pwrpas Adran 106 yw gwneud datblygiad yn dderbyniol yn nhermau cynllunio. Gallai hyn olygu darpariaeth seilwaith cymunedol, tai fforddiadwy, gwella priffyrdd, llwybrau beicio, ariannu lleoedd ysgol, ac ati. Fodd bynnag, clywais gan Aelodau'r Cynulliad mewn sesiwn dystiolaeth o'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ym mis Chwefror 2020, bod cytundebau o'r fath (gan y datblygwr i ddarparu'r gymuned weithiau nid yw seilwaith) yn cael ei weithredu.

Efallai y bydd angen i awdurdodau cynllunio hefyd ail-flaenoriaethu cyfraniad Adran 106 a wneir gan ddatblygwyr i sicrhau ei fod yn unol â Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Dylai awdurdodau cynllunio sicrhau bod cytundebau o'r fath yn cael eu gweithredu ac yn cyfrannu'n uniongyrchol at yr amcanion a'r nodau llesiant, trwy annog teithio llesol, adeiladu seilwaith gwyrdd a chysylltu pobl â thrafnidiaeth gyhoeddus, er enghraifft.

Dylid gwirio i sicrhau bod ceisiadau sydd yn cynnwys buddion cymunedol yn cwrdd ag egwyddorion y Ddeddf ac yn cyfrannu at gyflawni amcanion llesiant. Mae hyn yn heriol, ac fe allai gymryd llawer o amser, ond mae angen i ni symud tu hwnt i feddwl traddodiadol ar beth yr ydym yn ei gyllido trwy cytundebau adran 106 i wneud yn siwr eu bod nhw'n cynnal buddion cymunedol sydd a ffocws hir dymor a yn cyd-fynd ag amcanion llesiant.

Roedd gen i ddiddordeb yn awgrym 38 yr Archwilydd Cyffredinol y gallai'r ardoll seilwaith cymunedol fod yn ffordd arall o wneud hyn, ond hoffwn rybuddio'r ffaith na ddylem ddibynnu ar un ateb yn unig.

Gallai buddion cymunedol, os cânt eu gwneud mewn ffordd i gynyddu eu cyfraniad at y nodau a'r amcanion da, fod yn effeithlon. Fodd bynnag, mae angen mecanwaith priodol i alinio ag amcanion llesiant ac ar gyfer monitro gweithredu.

Buddsoddi amser ac adnoddau mewn gwasanaethau cynllunio a creu lleoedd

Yr hyn sydd ei angen ar genedlaethau'r dyfodol

Mae angen adnoddau digonol ar dimau cynllunio i weithredu creu lleoedd a gweledigaeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae angen newid diwylliannol sylweddol, gyda hyfforddiant a chefnogaeth ar bob lefel ac ar draws sectorau, er mwyn sicrhau newid ystyrion yn y ffordd yr ydym yn cynllunio lleoedd i ddiwallu anghenion cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol'.

Mae gwireddu uchelgais creu lleoedd wrth weithio gydag adnoddau cyfyngedig (a drafodir isod) yn gofyn am arweinyddiaeth gref. Mae angen i arweinwyr yn Llywodraeth Cymru ac mewn awdurdodau lleol newid y diwylliant o ffafrio'r ffordd rataf o weithredu neu ddatblygu a awdurdodir, i wneud y mwyaf o'u cyfraniad at y nodau llesiant a fyddai'n dod â'r buddion mwyaf yn y tymor hir.

Mae angen i ddatblygwyr hefyd symud i ffwrdd o ymgyrch elw tymor byr. Mae hyn hefyd yn berthnasol mewn perthynas â thai a chaffael. (Gweler yr adran ar Gaffael ym Mhennod 2 a'r adran ar Dai ym Mhennod 5 i gael mwy o wybodaeth)

Lle rydyn ni nawr

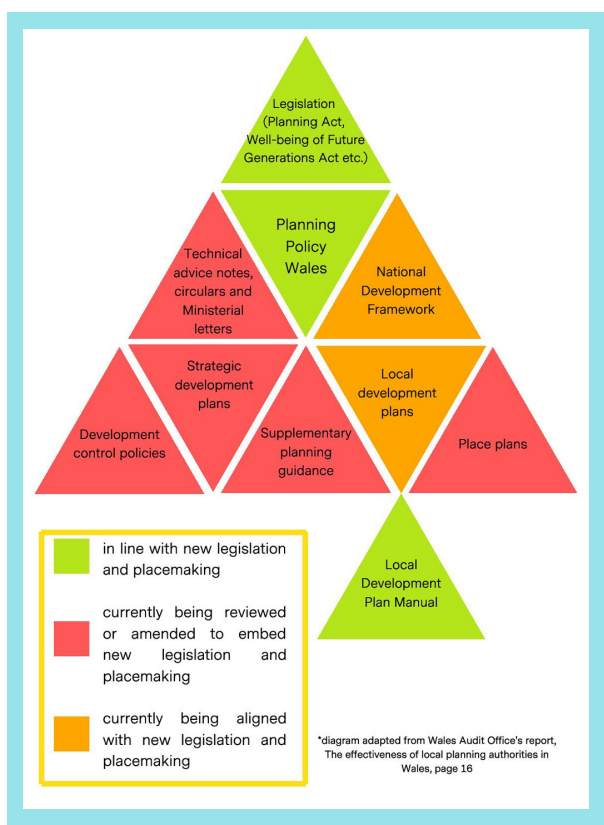
Mae ail-lunio'r system gynllunio yng Nghymru yn llwyr yn gam cadarnhaol, angenrheidiol ac uchelgeisiol a fydd yn gofyn am amser, buddsoddiad ac adnoddau sylweddol.

Mae'r system gynllunio yng Nghymru yng nghanol ail-lunio sydd flynyddoedd lawer o'i chwblhau. Dim ond cyfran fach o reolau cynllunio sydd wedi'u halinio â Pholisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol hyd yn hyn. Mae'r diagram ar y dde yn dangos maint yr ail-lunio ym mis Mawrth 2020.

Mae ail-lunio system gyfan yn ymdrech enfawr, ac mae'n werth nodi bod Llywodraeth Cymru wedi dangos eu hymrwymiad i hyn. Er bod yr amserlen hon yn rhwystredig rhywfaint, mae newid dwys a hirhoedlog yn cymryd amser, ac mae angen sicrhau ein bod yn cael hyn yn iawn.

Fodd bynnag, ar gyfer y proffesiwn cynllunio, mae hyn yn debygol o osod beichiau ychwanegol yn y tymor byr, wrth iddynt geisio llywio system lle mae diwygio yn anghyflawn ac mae rheolau gwrthgyferbyniol yn dal i fod yn berthnasol.

Mae'r gwahanol gamau y mae diwygiadau i'r Cynllun Datblygu Lleol yn digwydd ledled Cymru yn her

Mae angen i bob un o'r 22 awdurdod unedol a'r tri awdurdod parc cenedlaethol sicrhau bod eu Cynlluniau Datblygu Lleol yn cyd-fynd yn llawn â'u hamcanion a'u camau llesiant ac yn ymgorffori gweledigaeth Deddf a Pholisi Cynllunio Cymru. Y sefyllfa bresennol yw bod y mwyafrif o Gynlluniau Datblygu Lleol wedi'u mabwysiadu cyn bodolaeth y Ddeddf. Mae rhai Cynlluniau Datblygiadau Lleol yn cael eu hadolygu, a disgwyliaf i'r cynlluniau diwygiedig alinio ag amcanion llesiant lleol; yn seiliedig ar y dystiolaeth a gynhwysir yn yr Asesiad Llesiant ar gyfer eu hardal a [Datganiadau Ardal 'Cyfoeth Naturiol Cymru'](#). Rwyf hefyd yn disgwyl i'r awdurdod ddefnyddio'r pum ffordd o weithio i'w hadolygu, ac rwyf wedi mynegi fy nisgwyliaid i'r Arolygiaeth Gynllunio.

Mae'r Llawlyfr Cynllun Datblygu Lleol - y canllawiau ar sut i fabwysiadu a diwygio Cynlluniau Datblygiadau Lleol - newydd gael ei gyhoeddi. Mae hyn yn golygu y gall y diwygiadau a ddechreuodd cyn i hyn gael ei gyhoeddi ddibynnu ar ganllawiau hŷn nad ydynt yn cyd-fynd â'r Ddeddf. Rhoddais gyngor i Lywodraeth Cymru ar adolygu'r canllawiau. Yn y dyfodol, dylai Llywodraeth Cymru wella amseriad y canllawiau y mae'n eu cyhoeddi i sicrhau ei fod yn cael yr effaith fwyaf. Mae'r Arolygiaeth Gynllunio wedi derbyn tri adolygiad o'r Cynllun Datblygu Lleol yn 2019 a chwech yn 2020, na fydd yn cael ei wneud gan ddefnyddio'r Llawlyfr Cynllun Datblygu Lleol newydd. Mae'r Arolygiaeth yn disgwyl gweld tri adolygiad pellach o'r Cynllun Datblygu Lleol yn 2020-2021 a naw adolygiad o'r Cynllun Datblygu Lleol 2021-2022 (Cynllun Busnes 2020-21), yn dibynnu ar ganlyniadau pandemig COVID-19.

O ystyried y materion amseru hyn, ymddengys ei bod yn rhesymol disgwyl bod pob Cynlluniau Datblygu Lleol wedi'u halinio'n llawn â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Pholisi Cynllunio Cymru 10, yn y rownd nesaf o Gynlluniau Datblygu Lleol, ar ôl 2030. Yn y cyfamsr, mae'n rhaid i'r system ddod o hyd i ffyrdd o addasu a diwygio Cynlluniau Datblygu Lleol cyfredol er mwyn sicrhau eu bod yn unol â'r Ddeddf a bydd yn rhaid iddi ymateb i'r heriau o ran camlinio polisi tra bod y system ail-lunio yn parhau.

Mae'n her sylweddol i gynllunwyr gydbwysu diddordebau cystadleuol a'u gweithredu sawl un polisïau, deddfwriaeth a chanllawiau newydd gyda chyllid yn lleihau ac adnoddau llai

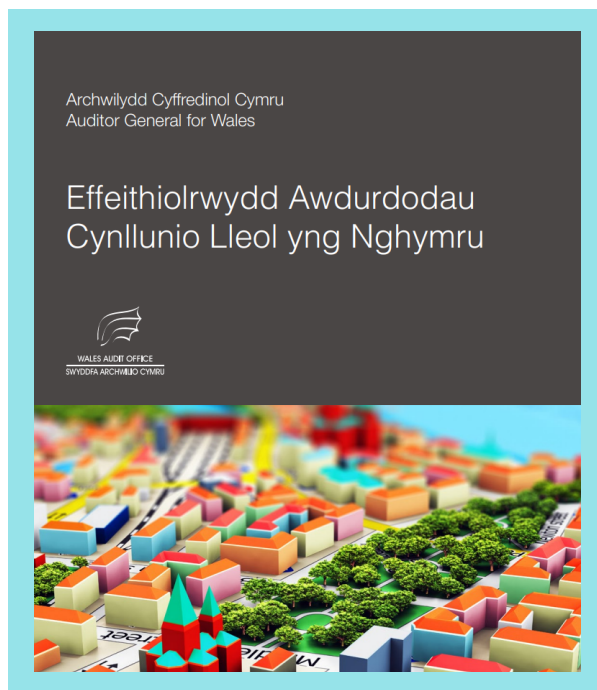
Mae'n amlwg, er mwyn llwyddo i ail-lunio uchelgeisiol cynllunio yng Nghymru, a bod angen i Lywodraeth Cymru fuddsoddi mewn cefnogi'r proffesiwn cynllunio yn y sector cyhoeddus yn benodol, gan gydnabod hefyd rôl y mae'r sector preifat, ymgynghorwyr a datblygwyr yn ei chwarae.

Mae haneru adnoddau cynllunio defnydd tir yn ystod y degawd diwethaf eisoes wedi effeithio ar allu'r system i drin ei gweithgareddau bob dydd ac mewn llawer o gynghorau, nid yw'r Prif Gynlluniwr bellach ar y tîm gweithredol. Felly, mae'n heriol i awdurdodau lleol gynnal y status quo, heb sôn am ddod o hyd i'r amser a'r lle i gefnogi'r newid trawsnewidiol sydd ei angen i wreiddio creu lleoedd a'r Ddeddf. Gwelwyd tystiolaeth o hyn yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol ar [Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio yng Nghymru](#).

Mae ymchwil gan y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol ar lefel y Deyrnas Unedig wedi dangos bod y toriadau cyllidebol, yn fy marn i, wedi cael effaith negyddol ar y ffordd y mae awdurdodau yn trin ceisiadau cynllunio, mewn ffordd nad yw'n unol â'r Ddeddf. Eu dull yn aml yw 'pro-development' a bocsio tic, o ganlyniad i bwysau amser a thoriadau yn y gyllideb:

“Mae Awdurdodau Cynllunio Lleol wedi gorfod addasu i oroesi yn yr amgylchedd hwn, gan fabwysiadu arferion gwaith y sector preifat yn aml a safiadau ymosodol o blaid datblygu i ddenu'r cyllid sydd ei angen arnynt i ddarparu adnoddau ar gyfer eu timau cynllunio ... gweithdrefniaeth' - hynny yw, diwylliant brwd - wedi cau llawer o'r cynllunwyr gofod yn draddodiadol oedd ar gyfer myfyrion, disgrisiwn proffesiynol a chynllunio rhagweithiol. [Eithriadau - prosiectau mawr yn aml mewn ardaloedd trefol] ”

[Ymateb](#) y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol i ymholiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Mae'r newid diwylliannol sy'n ofynnol gan y Ddeddf eisoes yn her gyffredin i bawb sy'n ofynnol i'w gweithredu ei ([gweler Pennod 2 - Lle rydyn ni yn ddiwylliannol](#)). Fodd bynnag, mae swyddogion cynllunio yn wynebu heriau ychwanegol, wedi'i grynhoi gan Archwilio Cymru ' adrodd a thrwy fy ymgysylltiad â'r proffesiwn cynllunio dros y ddwy flynedd ddiwethaf.

“ Er mai gweithredoedd cynllunio a llesiant cenedlaethau'r dyfodol yw'r ysgogwyr allweddol ar gyfer defnyddio a datblygu tir yng Nghymru yn y dyfodol, roedd eu cyflwyno yn gosod gofynion enfawr ar awdurdodau cynllunio lleol. Mae'n deg dweud y bu derbyniad 'llugoe' gan staff yr awdurdod cynllunio lleol ac aelodau'r pwyllgor cynllunio y buom yn ymgysylltu ag ef i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae uwch swyddogion cynllunio yn nodi'r heriau o weithredu'r ddau ddarn o ddeddfwriaeth ar yr un pryd, a roddodd alw ychwanegol, gan orlwytho gwasanaeth sy'n brwydro â gallu. ”-

[Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru](#), Archwilio Cymru

Yn destun pryder, canfyddiad allweddol yr Archwilydd Cyffredinol, yw nad yw awdurdodau cynllunio yn ddigon gwydn i gyflawni gwelliannau hirdymor oherwydd eu gallu cyfyngedig a'r her o reoli system gymhleth. Mae'r canfyddiad hwn yn wirioneddol bryderus. Rwy'n cytuno â chanfyddiadau'r Archwilydd Cyffredinol ac yn benodol:

“Er gwaethaf y ddeddfwriaeth newydd a'r disgwyliad uwch ar y cyfraniadau y gall cynllunio eu gwneud i gyflawni dyheadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, mae awdurdodau cynllunio lleol wedi gweld gostyngiad sylweddol mewn gallu ac yn ei chael yn anodd cyflawni eu cyfrifoldebau statudol.”

Archwilydd Cyffredinol Cymru

Mae'r gostyngiad hwn mewn cyllidebau a gallu cynllunio yn economi ffug, a dylem fod yn gwneud penderfyniadau dewr i ail-fuddsoddi yn y maes cynllunio, gan gydnabod y buddion sylweddol y gallai eu cael, gan gyflawni nifer o ganlyniadau eraill ym maes iechyd, tlodi, datgarboneiddio ac ystod gyfan o faterion pwysig.

Mae yna golli sgiliau hefyd, gan fod llai o bobl ifanc yn dewis dod yn gynllunwyr yn y sector cyhoeddus. Gall y tan-staffio hwn a'r diffyg gwybodaeth gyfoes arwain at oedi o fewn y penderfyniadau ynghylch ceisiadau cynllunio.

“Y ffordd rydyn ni'n cynllunio dinasoedd heddiw mae'n cymryd tua 4-5 mlynedd i gynhyrchu cynllun, ond erbyn i'r cynlluniau hyn gael eu gwneud, mae'r cynlluniau hyn wedi dyddio. Rydyn ni'n rhagweld bod system well yn seiliedig ar ganlyniadau - yn hytrach na chyfrif dim ond nifer y cartrefi, nifer y swyddi, gallwn ni ddechrau mesur iechyd, llesiant a hapusrwydd mewn gwirionedd.”

Euan Mills, Catapwlt Dinasoedd y Dyfodol

Mae tystiolaeth hefyd i awgrymu mai pwynt pwysau arall ar gyfer cynllunio yw oedi mewn ymatebion gan ymgynghoreion statudol a allai hefyd fod yn cael trafferth â'u hadnoddau eu hunain. Rwy'n annog y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus i edrych ar y mater hwn.

Yn yr un modd, mae angen i gyrff cyhoeddus, ymgynghorwyr ac ymgynghorwyr statudol ddatblygu sgiliau newydd i ymgorffori'r Ddeddf. Mae llawer wedi gofyn am sylwadau amserol a gwell cydweithredu rhwng ymgynghoreion statudol a chynllunwyr, er mwyn sicrhau budd i'r ddwy ochr ac i'n cael y tu hwnt i dicio blychau statudol.

Nid yw buddsoddiad mewn cynllunio bob amser yn cael ei weld yng nghydestun yr arbed costau y gall ei gyflawni mewn gwasanaethau eraill

Heb os, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Pholisi Cynllunio Cymru 10 yn heriol i'w gweithredu, yn enwedig mewn system sydd eisoes wedi'i thanariannu.

Fodd bynnag, mae creu lleoedd hefyd yn rhoi cyfle a allai helpu yn ystod hinsawdd o lymder i'n gwasanaethau cyhoeddus, yn enwedig iechyd a gofal cymdeithasol, lle mae'r galw yn fwy na'r adnoddau sydd ar gael. Mae'r Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol wedi cynhyrchu [pecyn cymorth](#) a ddyluniwyd i ddangos y gwerth y mae cynllunio yn ei gyfrannu a sut mae cynllunio'n cyfrannu'n gadarnhaol at saith nod llesiant Cymru.

Yn ôl y pecyn cymorth, gall creu lleoedd arbed arian i wasanaethau cyhoeddus yn y ffyrdd a ganlyn:

- Iechyd - trwy hyrwyddo teithio llesol, tai gwell, gwella ansawdd aer a dŵr)
- Gwastraff (lleihau a chasglu), ynni gyda phrosiectau ynni glân a seilwaith
- Gwella bioamrywiaeth gyda seilwaith gwyrdd - - atebion sy'n seiledig ar natur fod yn rhan o gynllunio a gallai ddenu cyllid ar y cyd (atal, integreiddio, hirdymor a chydweithio)

Gallai defnyddio'r dull o wneud lleoedd yn gynhwysfawr hefyd gynyddu refeniw gan awdurdodau lleol:

Mae rhai cyrff cyhoeddus fel Cynghorau [Pen-y-bont ar Ogwr](#) a [Merthyr Tudful](#) wedi dechrau gwireddu'r potensial hwn ac wedi defnyddio'r offeryn Gwerth Cynllunio i feintoli gwerth cynllunio. Amcangyfrifodd y Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol y byddai gwerth cynllunio yng Nghymru oddeutu £2.3 biliwn.

“Dim ond rhan fach o'r stori yw ffioedd cynllunio ac incwm arall o reoli datblygu. Gall cynllunio a chreu lleoedd hefyd godi incwm trwy ddatblygu gofod diwydiannol a chyflogaeth newydd, sy'n dod gyda chyfraddau busnes uwch. Gall wneud lle yn fwy deniadol i ymweld ag ef, sy'n dod ag incwm i'r economi leol. A gall helpu i ddarparu cartrefi newydd mewn lleoedd y mae pobl eisiau byw ynddynt, sy'n dod â mwy o dreth gyngor i mewn [...] Mae buddsoddi mewn cynllunio yn fuddsoddiad a fydd yn dod nid yn unig ag enillion cymdeithasol, ond yn cynyddu refeniw treth i awdurdodau lleol trwy ddod â phobl a gweithgaredd economaidd i feysydd a thrwy leihau costau cymdeithasol ... gellid gwneud codiadau cymharol fawr mewn adnoddau heb fawr o effaith gyffredinol ar gyllidebau ... awdur cynllunio lleol gallai helpu i sicrhau canlyniadau cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd sy'n gwneud cymdeithas yn fwy gwydn, hapusach a thecach. ”

Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol

Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn archwilio cynnydd mewn ffioedd cynllunio yng Nghymru, i gynorthwyo i wella adennill costau i awdurdodau cynllunio lleol mewn ymgynghoriad daeth i ben ym mis Mawrth 2020. Mae wedi dod yn fwyfwy amlwg nad yw lefelau ffioedd yn talu costau rhedeg gwasanaethau rheoli datblygu.

[Ymgynghorodd](#) Llywodraeth Cymru ar gynydd arfaethedig o 20% mewn ffioedd ymgeisio, ac eithrio gwasanaethau cyn ymgeisio, a chyflwyno ffi o £230 ar gyfer ceisiadau am Dystysgrifau Datblygiad Amgen Priodol, er enghraifft.

Mae'r Arolygiaeth Gynllunio yn dechrau atgyfnerthu gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Pholisi Cynllunio Cymru 10 yn eu hymagwedd. Fodd bynnag, roedd angen mwy o waith i sicrhau gweithredu.

Mae angen i'r system gyfan ystyried sut y bydd pob datblygiad arfaethedig yn gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol.

Mae angen i'r ystyriaeth hon ddechrau gyda datblygwyr a pharhau i'w hatgyfnerthu gan yr Arolygiaeth Gynllunio.

Tra bo'r ail-lunio yn digwydd, rwy'n disgwyl gweld awdurdodau cynllunio a'r Arolygiaeth Gynllunio yn feiddgar ac yn cymryd pob cyfle i fynnu mwy o gyfraniad gan ddatblygwyr; defnyddio eu pwerau wrth reoli datblygu. Er enghraifft, dylent fynnu bod datblygwyr yn dangos sut mae eu cynigion yn cyfrannu at amcanion a nodau llesiant a thystio eu defnydd o'r pum ffordd o weithio cyn rhoi caniatâd cynllunio.

Mae'r Arolygiaeth Gynllunio eisoes wedi cydnabod pwysigrwydd y newid hwn ac wedi annog cyrff cyhoeddus i fod yn fwy pwerus.

“Mae Polisi Cynllunio Cymru 10 yn disgwyl inni wneud yn union hynny, yn wir mae'n dweud wrth ACLI [awdurdodau cynllunio lleol] y dylent drafod i wella datblygiadau gwael neu gyfartaledd. Mae Polisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn annog cydweithredu rhwng datblygwyr, ACLlau a chymunedau yn esblygiad prosiectau a lle mae hynny'n gweithio'n dda ni ddylai fod angen troi at apelio. Mewn achosion lle nad yw hynny'n gweithio, mae Polisi Cynllunio Cymru 10 yn rhoi caniatâd i ACLI osod y bar uwchben 'gwneud dim niwed'. Bydd honno'n diriogaeth newydd i bob un ohonom, gan gynnwys Arolygwyr.”

Tony Thickett, Cyfarwyddwr Arolygiaeth Cynllunio Cymru, Cylchlythyr RTPI Cymru, Gaeaf 2019.

Mae'r newid hwn yn y baich cyfrifoldeb yn hanfodol a gallai gael effaith sylweddol, ond mae'n debygol o ofyn am newidiadau mewn deddfwriaeth. Er y byddai hyn yn gosod rhai o'r beichiau ar ddatblygwyr i gyfiawnhau eu cynigion yn erbyn y Ddeddf, byddai angen adnoddau ychwanegol o hyd o fewn awdurdodau cynllunio lleol, oherwydd byddai'n rhaid iddynt wirio a yw'r hyn y mae'r datblygwyr yn ei ddweud yn gywir ai peidio.

Yn gadarnhaol, mae'r Arolygiaeth Gynllunio hefyd wedi defnyddio'r Ddeddf i wrthod neu ganiatáu apeliadau, ar y sail bod y datblygiad wedi'i alinio ag amcanion neu nodau llesiant y Ddeddf. Er nad yw penderfyniadau wedi'u profi mewn Llys, mae hyn yn arwydd calonogol.

[Achos cynllunio Pets at Home, Sir Gaerfyrddin](#)

Mae'r penderfyniad cynllunio yn gwrthod yr apêl gan nodi “na fyddai caniatáu'r cynnig heb gynnwys dwyieithog, yn groes i'r strategaeth leol a nodir yn y Cynllun Datblygu Lleol mabwysiedig, yn cyd-fynd â'r ddyletswydd a osodir ar gyrf cyhoeddus o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru i gyflawni'r nod llesiant o Gymru a Diwylliant Bywiog lle mae'r Gymraeg yn Ffynnu.”

© Friends of Falkland and Fairfax Open Space

Bydd yr Arolygiaeth Gynllunio newydd ar gyfer Cymru a fydd yn cael ei chreu erbyn Ebrill 2021, yn cael cyfle i ddatblygu ei hun o'r dechrau, gan gyflwyno cyfle unigryw i greu ei threfniadau polisi a llywodraethu yn seiliedig ar egwyddorion y Ddeddf o'r cychwyn cyntaf. Mae hwn yn gyfle prin, yr wyf yn gobeithio y byddant yn ei gynyddu a'i wreiddio o'r cychwyn cyntaf, o fewn eu swyddogaethau mewnol a'u penderfyniadau ar apeliadau.

Achos Pryd ar Glyd, Sir Gaerfyrddin

Caniaatodd yr arolygiaeth Gynllunio apêl a rhoi caniatâd cynllunio i fenyw ddefnyddio adeilad allanol i ddarparu gwasanaeth 'prydau ar olwynion' ar ôl cau gwasanaeth y Cyngor, gan ddefnyddio'r Ddeddf:

'Rwyf wedi ystyried y ddyletswydd i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, o dan adran 3 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Rwy'n rhoi pwysau i'r ffaith y byddai'r gwasanaeth prydau ar olwynion arfaethedig yn cyfrannu at yr amcanion o ddarparu gwasanaethau iechyd a gofal o ansawdd a hybu iechyd a llesiant da i bawb. Rwy'n ystyried bod fy mhenderfyniad i ganiatáu'r apêl a rhoi caniatâd cynllunio yn gyson ag un neu fwy o'r amcanion llesiant a nodwyd gan Weinidogion Cymru'.

Mae angen gwella'r broses o fonitro canlyniadau cynllunio

Mae Polisi Cynllunio Cymru 10 yn pwysleisio pwysigrwydd monitro a dysgu o ganlyniadau datblygu i yrru gwelliannau cynaliadwy mewn arferion cynllunio. Mae angen i ni symud y tu hwnt i'r ddyletswydd i awdurdodau cynllunio lleol gynhyrchu adroddiadau monitro blynyddol sy'n asesu gweithrediad nodau a pholisïau eu Cynllun Datblygu Lleol mewn modd meintiol, gyda ffocws cryf ar y system ei hun.

Yn lle, mae arnom angen dull mwy ansoddol, llesiant, sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau. Hyd yn hyn, nid oes rhaid i unrhyw un gynhyrchu mapiau o ddatblygiad gwirioneddol yn erbyn y cynllun, ac nid oes unrhyw un yn gyfrifol am asesu ansawdd canlyniadau'r penderfyniadau cynllunio ar gyfer yr ardal, yn erbyn y Cynllun Datblygu Lleol, Polisi Cynllunio Cymru a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Gall mesur canlyniadau ansoddol fod yn heriol oherwydd bod dyraniadau tir, cynlluniau lleol a chydlynio, am gyfnod byr iawn, yn cael eu dylanwadu gan gynllunio ac oherwydd y gall eu hansawdd, eu heffaith a'u siapiau dros amser fod yn anodd eu 'mesur'.

Dylai Llywodraeth Cymru edrych ar roi mecanweithiau ar waith i fonitro ansawdd yr hyn sy'n cael ei gyflawni a'i adeiladu, nid yn unig ar lefel cynllun ond hefyd yn genedlaethol ac ar gyfer prosiectau mawr. Bydd hyn yn gofyn am gyfranogiad a chydweithrediad â rhanddeiliaid a'r cyhoedd i weld sut y gellid gwneud hyn yn ymarferol i'n symud i ffwrdd o ddyrannu tir at bwrpas penodol yn unig (megis tir ar gyfer busnes, tir ar gyfer tai, ac ati) tuag at weithredu creu lleoedd ar gyfer cymunedau yn lle.

Wrth wneud hynny, dylent ystyried canlyniadau'r ymchwiliad, adroddiadau Pwyllgor Cyfrif Cyhoeddus y Cynulliad ac adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru ar Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio.

Mae angen i'r ffordd bresennol o fesur perfformiad wrth gynllunio wella er mwyn cefnogi monitro canlyniadau tuag at gyflawni amcanion a nodau llesiant.

Mae llwyddiant timau cynllunio mewn awdurdodau lleol yn dal i gael ei fesur yn ôl yr amser a gymerir i gymeradwyo ceisiadau cynllunio, a allai olygu bod cyflymder gwneud penderfyniadau yn cael ei werthfawrogi dros ansawdd penderfyniad neu lefel y cynnwys a wneir. Mae'r Arolygiaeth Gynllunio hefyd yn adrodd yn erbyn y mathau hyn o fesurau. Gweler er enghraifft ei [Cynllun Busnes 2020-21](#)

Gallai mesur amser prosesu yn hytrach nag ansawdd penderfyniad neu ganlyniad y penderfyniad nid yn unig atal cyfranogiad ystyrlon, ond gall hefyd yrru'r ymddygiadau anghywir. Dylai Llywodraeth Cymru edrych i mewn i wella craffu a monitro canlyniadau cynllunio, yn lleol ac yn genedlaethol.

Rwy'n croesawu'r fenter gan y Gweinidog Cynllunio, Julie James AC i alw i mewn bob cais (ar ôl 15 Ionawr 2020) o fwy na deg tŷ, neu fwy na 0.5 hectar, gan wrthdaro o leiaf un ddarpariaeth yn y Cynllun Datblygu Lleol. Mae hwn yn gam i'r cyfeiriad cywir. Eto i gyd, dylid adolygu'r fframwaith craffu cyffredinol i symud tuag at well mesurau o'r canlyniadau a ddarperir gan y system gynllunio, wrth gyflawni'r nodau llesiant cenedlaethol, yn hytrach na'r ffocws cyfredol ar allbynnau prosesau.

Mae'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus yn edrych ar y mater hwn fel rhan o'u hymchwiliad i'r adroddiad Archwilio Cymru ynghylch effeithiolrwydd cynllunio. Disgwylir i'w hargymhellion gael eu cyhoeddi ar ôl cyhoeddi'r adroddiad hwn, ond byddaf yn ystyried eu canfyddiadau yn ofalus.

Yn galonogol, mae Swyddfa Archwilio Archwilio Cymru wedi canfod bod rhai awdurdodau lleol wedi dechrau adolygu eu trefniadau llywodraethu i sicrhau bod y broses o wneud penderfyniadau a'u trefniadau cymorth yn adlewyrchu'r Ddeddf Gynllunio ac yn cyd-fynd yn well â'r dyletswyddau llesiant ehangach o dan y Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol Deddf.

“Er enghraifft, mae ansawdd, hygyrchedd a chwmpas hyfforddiant aelodau ar faterion cynllunio yn cyd-fynd fwyfwy â goblygiadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Gwnaethom hefyd nodi rhai enghreifftiau da o sut mae pwyllgorau cynllunio yn ystyried materion llesiant; yn fwyaf nodedig yn y tri awdurdod parc cenedlaethol, Cyngor Dinas Casnewydd a Chyngor Sir y Fflint.”

Archwilio Cymru

Mae angen cefnogaeth gynhwysfawr, cyngor a her adeiladol i wella ceisiadau unigol arfaethedig

Dros y ddwy flynedd ddiwethaf, bûm yn gweithio ar ddarn o ganllawiau ar weithredu'r Ddeddf ym maes llunio cynlluniau a rheoli datblygu - yr wyf yn bwriadu ei gyhoeddi yn 2020. Mae llawer o ymgynghorwyr ac awdurdodau lleol wedi codi eu hangen am gyngor ar y Ddeddf pan ystyried ceisiadau cynllunio penodol. Mae'r awgrymiadau wedi amrywio o benodi panel penodol o arbenigwyr, mewnbwn gan fy swyddfa neu gefnogaeth gan Gomisiwn Dylunio Cymru, i'w helpu i adolygu'r prosiectau o'u blaenau.

Mae cynllunio Cymorth Cymru yn darparu cefnogaeth i gyrff cyhoeddus a'r cyhoedd, ac mae Comisiwn Dylunio Cymru eisoes yn darparu'r rhan fwyaf o'r gwasanaethau y gofynnir amdanynt, gan gynnwys hyfforddiant, gwasanaeth adolygu a chefnogaeth wrth ddylunio cynlluniau ac ar gyfer prosiectau unigol.

Gofynnir eisoes i bob prosiect sy'n dod i'r Adolygiad Dylunio gan y Comisiwn egluro a dangos eu cyfraniad at nodau'r Ddeddf a'r pum ffordd o weithio, yn ogystal â sut y byddent yn cyfrannu at amcanion llesiant yr awdurdod. Mae tua 100 o gynlluniau bob blwyddyn, ledled Cymru, yn cael eu blaenoriaethu gan y Comisiwn ar gyfer adolygiad strategol llawn yn ogystal â chymorth bwrdd gwaith a chleientiaid yn y camau cynnar. Mae'r Comisiwn Dylunio yn unigryw i Gymru, ac mae'n bwysig ein bod yn achub ar y cyfle hwn. Mae angen i'w wasanaethau fod yn fwy adnabyddus a chael mynediad mor eang â phosibl. Mae cyngor ac arbenigedd y Comisiwn ar fodel cyd-gynhyrchu pro-bono yn effeithlon ac yn gost-effeithiol.

Fodd bynnag, mae lle i ddarparu adnoddau gwell i'r Comisiwn, ehangu eu gwasanaethau a chryfhau'r cysylltiadau â'm swyddfa.

Mae'r Comisiwn yn ymwybodol o'r angen i alinio'r cynllunio strategol a'r broses Cynlluniau Datblygu Lleol â gwaith Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i gefnogi ac ymgorffori dull sy'n cael ei arwain gan ansawdd, wedi'i lywio gan ansawdd, ar draws y system. Mae materion trafnidiaeth a symud strategol yn gynyddol bwysig.

Byddent yn elwa o fewnbwn arbenigol ychwanegol trwy'r Comisiwn, gan archwilio a chyfrannu ar bob graddfa o'r strategaeth genedlaethol (i fyny'r afon) i'r dyluniad lleol, cymdogaeth a stryd - gan adeiladu ar eu cydweithrediaidau presennol gan gynnwys gyda Trafnidiaeth Cymru a gwneud gwell defnydd o'u gwybodaeth a phrofiad isadeiledd.

Rwy'n ymwybodol bod y Comisiwn Dylunio eisoes edrych ar greu ymchwil gadarn sy'n cael ei arwain gan ymarfer i helpu i gyfrannu'n well at sgiliau a datblygiad ar gyfer cyddestun creu lleoedd, gwytnwch a llesiant sy'n newid yn gyflym.

Mae cyfle i Lywodraeth Cymru darparu adnoddau ychwanegol i'w cynorthwyo i ddatblygu'r tri maes hyn a allai wneud cyfraniad parhaol, strategol a systemig.

Dylai Llywodraeth Cymru ystyried cyhoeddi canllawiau a threfniadau addas ar gyfer defnyddio'r gwasanaeth hwn (ar yr amod bod ganddo adnoddau digonol) ar gyfer pob cais datblygu mawr.

Mae cyfle unigryw a phwysig i'r Comisiwn ddarparu gwasanaeth cynnar a strategol tebyg mewn perthynas â Chynlluniau Datblygu Lleol newydd a chynllunio strategol, o fewn cylch blynyddol a phum mlynedd datblygu, adolygu ac adnewyddu'r Cynllun Datblygu Lleol a bydd angen hyn i gael adnoddau effeithlon.

Rwy'n argymhell bod Llywodraeth Cymru yn darparu adnoddau ychwanegol i'r Comisiwn Dylunio i sicrhau bod gan fwy o gyrff cyhoeddus fynediad at gyngor y Comisiwn Dylunio, yn ogystal â chefnogaeth i roi'r cyngor hwnnw ar waith trwy gydol y broses gynllunio, o ddyluniad y Cynllun Datblygu Lleol (ar y dechrau) i'r prosiectau unigol (a tua'r diwedd).

Mae angen hyfforddiant cynhwysfawr ar Bwyllgorau Cynllunio i ddeall gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Mae pwyllgorau cynllunio yn rhan annatod o'r system gynllunio ac yn rhan bwysig o roi llais i ddinasyddion trwy graffu a phenderfynu ar geisiadau. Yn aml, rheolir ceisiadau am ganiatâd cynllunio gan swyddogion cynllunio, y mae cynghorwyr yn dirprwyo'r mwyafrif o benderfyniadau iddynt. Mae'r pwyllgor cynllunio yn dal i ystyried y ceisiadau mwyaf a mwyaf dadleuol. Weithiau, bydd y Pwyllgorau Cynllunio yn dewis gwyrddroi argymhellion a wneir gan swyddogion, ac mae hyn wedi arwain at ganfyddiad ymhlith rhai, bod ystyriaethau gwleidyddol weithiau'n goddiweddyd agweddau technegol y broses gynllunio.

Unwaith eto, cytunaf ag Archwilio Cymru bod angen i gynghorwyr hyfforddi i ddeall canlyniadau eu penderfyniadau, a all helpu neu rwystro cwrdd â'r nodau a'r amcanion llesiant, a sicrhau bod ail-lunio polisi cynllunio yn cael ei gyflawni ar lawr gwlad.

Cynyddu cydweithredu

Yr hyn sydd ei angen ar genedlaethau'r dyfodol

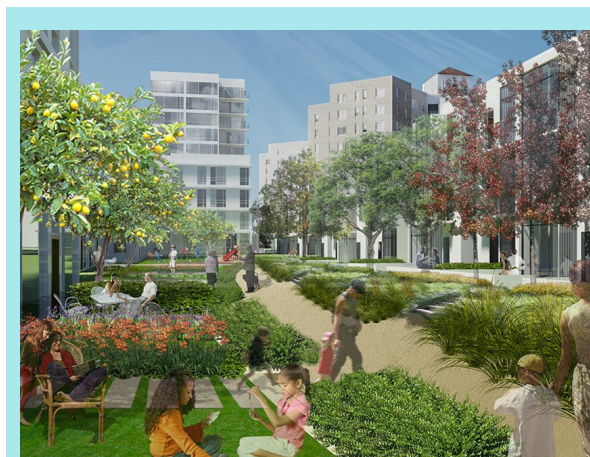
Mae ein bywydau yn mynd y tu hwnt i ffin un awdurdod lleol a chylch gwaith unigol y mwyafrif o gyrff cyhoeddus. O ystyried y pwysau ar adnoddau (naturiol, ariannol a dynol), mae angen i ni weithio'n ddoethach ac ar y cyd. Mae hyn yn golygu cydnabod na ellir gwneud lle mewn seilo ac nad yw'n stopio ar ffin unrhyw awdurdod yn unig.

Dylai Cynlluniau Datblygu Lleol a'r Cynlluniau Morol er enghraifft weithio gyda'i gilydd a chefnogi gwneud penderfyniadau a chydweithio integredig ar draws rhyngwynebau a ffiniau morol a daearol.

Mae arnom angen 'system weithredu gyfannol' sy'n gweithio ar y cyd ag adrannau eraill sy'n rheoleiddio'r amgylchedd naturiol ac adeiledig (ee Cyfoeth Naturiol Cymru, cwmnïau dŵr, byrddau iechyd lleol, adrannau tai a thrafnidiaeth ac ati) a gyda datblygwyr a pherchnogion tir, i sicrhau hynny mae buddiannau cyhoeddus a phreifat wedi'u halinio.

Lle rydyn ni nawr

Er bod Llywodraeth Cymru yn annog cydweithredu rhwng awdurdodau lleol, nid yw awdurdodau yn bachu ar yr holl gyfleoedd i gydweithio.

© Parkmerced2016

Mae'r Ddeddf yn mynnu ein bod yn integreiddio ac yn cydweithredu wrth arfer swyddogaethau cyhoeddus ac mae cynllunio rhanbarthol yn elfen bwysig o hyn. Nid yw bywydau pobl bob amser wedi'u cynnwys o fewn ffiniau awdurdodau lleol. Mae Llywodraeth Cymru wedi cydnabod bod angen cydweithredu ar draws sectorau ac ar draws ffiniau i gyflawni creu lleoedd ac i gynllunio ar gyfer y seilwaith sydd ei angen ar ein cymunedau. Fe wnaethant ddarpariaeth yn Neddf Cynllunio (Cymru) 2015 i Gynlluniau Datblygu Strategol gael eu mabwysiadu ar sail wirfoddol. Fodd bynnag, ni fabwysiadwyd unrhyw Gynllun Datblygu Strategol hyd yma.

Beth yw Cynllun Datblygu Strategol?

Mae Deddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn caniatáu i Weinidogion Cymru nodi "ardaloedd cynllunio strategol", sy'n fwy nag awdurdodau cynllunio lleol unigol, ac i "baneli cynllunio strategol" gael eu sefydlu ar gyfer yr ardaloedd hyn. Gall awdurdodau lleol ddewis gweithio gyda'u hawdurdodau cyfagos, a bydd y paneli yn cynnwys aelodau etholedig o'r awdurdodau cynllunio lleol cyfansoddol sy'n ymuno. Bydd y panel yn cynhyrchu'r Cynllun Datblygu Strategol ar gyfer yr ardal honno a fydd yn ymdrin â materion trawsffiniol fel tai a thrafnidiaeth

Lle mae symudiadau ffiniau cymhleth, daw Cynlluniau Datblygiadau Strategol yn bwysig iawn, ac mae profiad yr Alban wedi dangos eu gwerth. Datblygiadau Strategol Dylid ystyried cynlluniau fel strategaethau buddsoddi yn ogystal â dogfennau cynllunio, sy'n tynnu sylw at gyfleoedd ac asedau yn y dyfodol sydd i'w gwerthfawrogi. Dylai hyn gysylltu â blaenoriaethau llesiant a strwythurau llywodraethu ar y cyd eraill, megis bargeinion dinas a byrddau twf economaidd rhanbarthol.

Dylai Cynlluniau Datblygu Strategol ddarparu lefel o gynllunio ar gyfer gwneud penderfyniadau strategol anodd, a lle gellir cysylltu cynlluniau ar gyfer datblygu a seilwaith yn y dyfodol, a buddsoddi ynddynt. Yng nghyd-destun Cymru, mae'n ymddangos y gallai sylw a oedd wedi canolbwyntio ar gynhyrchu Cynllun Datblygu Strategol mewn rhai meysydd fod wedi cael ei ddargyfeirio pan gymeradwywyd bargeinion twf economaidd. Mae'r dargyfeirio ffocws hwn yn anffodus gan y dylid defnyddio Cynllun Datblygu Strategol i lywio penderfyniadau buddsoddi.

Er na chynhyrchwyd unrhyw Gynlluniau Datblygu Strategol hyd yma, mae rhai cyrff cyhoeddus wedi dechrau creu Cynlluniau Datblygu Lleol ar y cyd, megis Gwynedd ac Ynys Môn, gan ffurfioli cydweithredu rhwng awdurdodau cynllunio.

Mae trafodaethau rhagarweiniol hefyd rhwng cyngorau, yn enwedig ar lefel Rhanbarth y Ddinas, i ddatblygu fframweithiau llywodraethu a seiliedig ar dystiolaeth y gellir hyrwyddo Cynlluniau Datblygu Strategol oddi mewn iddynt. Er enghraifft, yn Ne Ddwyrain Cymru (awdurdodau yng Nghymoedd De Cymru, Caerdydd, Bro Morgannwg a Casnewydd), a chlwestwr arall o amgylch dinas-ranbarth Abertawe, gan gynnwys Sir Benfro. Yn seiliedig ar brofiad cynhyrchu Cynlluniau Datblygu Lleol, gallai'r Cynlluniau Strategol hyn gymryd blynyddoedd i'w gwireddu.

Bydd gweithio rhanbarthol yn fecanwaith pwysig ar gyfer gwella llesiant y boblogaeth fel sy'n ofynnol gan y Ddeddf, ac rwy'n annog cyrff cyhoeddus i weithio mwy gyda'u cymdogion i'r perwyl hwn.

Fodd bynnag, gall cynhyrchu cynlluniau o'r fath fod yn araf ac yn anodd. Mae rhai yn amcangyfrif y bydd y broses yn cymryd o leiaf pedair blynedd rhwng y cytundeb ffurfiol rhwng y cynghorau a chyhoeddi'r cynllun mewn gwirionedd. Ymddengys bod arfer hyd yn hyn hefyd yn dangos y gall y strwythurau llywodraethu fod yn bwynt glynu (yn enwedig o ran dyrannu pleidleisiau, yn hytrach na dewis cydraddoldeb ar draws awdurdodau).

Dysgu o Brofiad yr Alban - canfyddiadau'r Sefydliad Cynllunio Tref Brenhinol

Y pwyntiau dysgu allweddol o safle'r Alban yw bod angen: er mwyn i gynllunio strategol weithredu:

- Ymrwymiad gan yr awdurdodau lleol a rhanddeiliaid allweddol - a ddangosir trwy ddarparu cyllid a phersonél.
- Ni ddylid aberthu meithrin perthnasoedd ac ymddiriedaeth er mwyn hwylustod.
- Mae angen cytuno ar strwythurau gweithredu a llywodraethu.
- Mae angen i'r cynllun gydbwysu gofynion cystadleuol cyllidebau tymor byr, dyhead ac ymrwymiad hirdymor.
- Bydd yr SDPA yn aml yn gweithredu mewn amgylchedd gyda chymuned randdeiliad dameidiog ac amrywiol.
- Mae angen goresgyn gwahaniad y cynllun / strategaeth a'i weithredu - pa rôl fydd yr awdurdod lleol, llywodraeth genedlaethol, asiantaethau a'r sector preifat yn ei chwarae?

Dylai Llywodraeth Cymru adolygu cynnydd wrth fabwysiadu Cynlluniau Datblygu Strategol ac ystyried eu gwneud yn orfodol os na chânt eu symud ymlaen o fewn amserlen resymol..

Integreiddio o bolisiau a gwasanaethau sy'n ymwneud â'r amgylchedd adeiledig yn brin ac yn achosi dryswch

Mae'r llywodraethu cymhleth ynghylch cynllunio defnydd tir yn aml yn cael ei gamddeall.

Mae'r cyhoedd yn aml yn tybio bod rheoli cynllunio / datblygu yn gyfrifol am bob datblygiad a phob elfen o bob datblygiad, ond nid yw hyn yn wir.

Mae'r map isod, a grëwyd gan Lywodraeth y Deyrnas Unedig yn 2010, yn rhoi ymdeimlad o'r cymhlethdod a'r rhyng-gysylltiadau yn yr amgylchedd adeiledig o ran llywodraethu a dylanwad ar y defnydd tir. Er nad yw'n ymddangos bod darlun tebyg yn bodoli ar gyfer y system yng Nghymru, mae'n ddi-os yr un mor gymhleth.

Mae penderfyniadau cynllunio yn rhyngweithio â lluo o wahanol ddarnau o ddeddfwriaeth, rheoliadau a pholisïau sy'n ymwneud â phriffyrdd, tai, rheoliadau adeiladu, gwastraff, ynni, addysg, cyfleusterau iechyd, llygredd a llifogydd. Mae'n gofyn am gysylltiadau cymhleth â chyrrff eraill fel datblygwyr, ymgynghorwyr statudol ac asiantaethau fel byrddau dŵr a'r Grid Cenedlaethol. Mae hyn yn golygu bod cynllunio defnydd tir yn dechnegol, yn cymryd llawer o amser ac weithiau'n ymddangos yn ddigyswllt neu'n gwrthdaro. Er bod y swyddogaethau hyn i gyd yn berthnasol i gynllunio, maent hefyd yn cael eu llywodraethu gan flaenoriaethau a deddfwriaeth arall. Mae angen nodi sut y maent yn cyd-fynd â Chynlluniau Datblygu Lleol yn benodol.

“Mae yna gndemniad cyffredinol bron i'r penderfyniad hwn, gyda phobl yn ddryslyd ac yn ddig bod eu barn ar y mater hwn wedi cael cyn lleied o ystyriaeth. Mae yna ofn gwirioneddol hefyd am yr effaith niweidiol y bydd yr allyriadau cyfun o'r peiriannau a'r lorïau sy'n ei wasanaethu yn ei gael ar iechyd pobl, ynghyd â rhwystredigaeth a dryswch na chynhwyswyd y cynnydd cydnabyddedig mewn symudiadau cerbydau trwm fel rhan o broses gwneud penderfyniadau'r Arolygydd.”

Gohebiaeth yn ymwneud â gwaith gwastraff Hazrem yng Nghwmfelinfach, Caerffili

Yn 2018, gwnes argymhellion i Lywodraeth Cymru y dylent gynnal adolygiad o'r drefn gynllunio / caniatáu, er mwyn sicrhau bod y system gyfan sy'n arwain at ddatblygiadau arfaethedig y mae angen eu cymeradwyo / trwyddedu / caniatáu yn gweithredu'n gydlynol, yn unol â'r Ffynnon- bod yn Ddeddf Cenedlaethau'r Dyfodol ac mewn ffordd sy'n hawdd i'r cyhoedd ei deall. Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud y byddan nhw'n ystyried hyn fel rhan o'u hadolygiad ôl-Brexit o gyfraith amgylcheddol yn y blynyddoedd i ddod.

Yn y cyfamser, dylai cyrff cyhoeddus achub ar bob cyfle i gydweithio ac integreiddio eu gwaith gyda phawb sy'n cyfrannu at yr amgylchedd adeiledig. Llywodraeth Cymru angen edrych ar symleiddio'r prosesau a'r gofynion cystadleuol.

Mae angen i gydweithrediad fynd y tu hwnt i'r sector cyhoeddus, i gynnwys y sector preifat a pherchnogion tir, fel y gellir cyflawni dyheadau cenedlaethol o wneud lleoedd ledled Cymru.

Ailgyssylltu pobl â chynllunio

Yr hyn sydd ei angen ar genedlaethau'r dyfodol

Mae arnom angen system gynllunio effeithlon, glir a thryloyw sy'n gweithio i gynllunwyr, datblygwyr a chymunedau. Mae angen i bobl fod yn rhan o ddyluniad y cynlluniau a'r penderfyniadau a fydd yn effeithio arnynt, o'r cychwyn cyntaf ac mewn ffordd ystyrlon.

Mae angen i gynllunwyr fod yn gwbl ymwybodol a hyfforddedig ar eu rôl wrth gyflawni'r nodau, yr amcanion llesiant ac uchelgais y Ddeddf, ac wrth ddefnyddio'r pum ffordd o weithio, yn eu gweithgareddau bob dydd.

Mae angen i ddatblygwyr deall buddion y ddeddfwriaeth a'r gofynion cynllunio newydd; deall nad yw'r rhain yn ddewisol. Mae angen i ddatblygwyr gynnwys y cymunedau y mae eu cynnig yn effeithio arnynt yn llawn.

Mae angen cofleidio cynnwys gweithredol ym mha bynnag ffurf sydd arno gan ei fod yn bwerus wrth newid canfyddiadau ac ysbrydoli eraill i weld y Ddeddf fel offeryn strategol pwysig - nid baich cydymffurfio.

Mae angen i gynnwys gael ei ategu gan sesiynau hyfforddi ar gyfer awdurdodau lleol a'u cleientiaid, gan fod angen iddo alinio â newid diwylliant ac arweinyddiaeth gref.

Dylai cynllunio ystyried pob agwedd ar anghenion cynhwysiant, sut y bydd y gofod yn cael ei ddefnyddio a pha wahaniaeth y gall ei wneud i ganiatáu i bobl sy'n gadael eu cartref yn annibynnol ac yn teimlo'n rhan o'u cymuned.

Lle rydyn ni nawr

Mae canfyddiad nad yw 'llesiant' yn cael ei ystyried yn ddigonol yn y ffordd y mae'r system yn gweithredu ar hyn o bryd

Mae pobl sy'n cysylltu â mi yn aml yn mynegi pryder nad yw cynigion cynllunio yn ystyried eu llesiant. Mae eu pryderon yn aml yn ymwneud â'u llesiant unigol (eu hiechyd yn benodol), yn hytrach na llesiant y boblogaeth yn ehangach, y mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus wella. Mae'n amlwg bod dealltwriaeth wahanol o'r term llesiant rhwng gyrff cyhoeddus a'r cyhoedd, sy'n esbonio'n rhannol y gwahaniaethau mewn disgwyliadau.

Er gwaethaf uchelgais Polisi Cynllunio Cymru a'r ail-lunio polisi cynllunio yn barhaus, mae yna farn o hyd ymhlith rhai cymunedau a gweithwyr proffesiynol cynllunio bod y system bresennol yn dal i gael ei chynllunio i hyrwyddo datblygiad, mai buddion economaidd yw'r brif ystyriaeth o hyd, a bod yna ystyriaeth annigonol o ddimensiynau cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol llesiant.

“Rwy'n clywed popeth am lesiant plant, ond geiriau yn unig yw'r rhain, rydyn ni am i rywun wneud rhywbeth, unrhyw beth i helpu'r plant hyn. Nid ydym am iddynt dyfu i fyny yn ordew gyda diabetes, problemau iechyd meddwl, pryder, cael eu bwlio ...”

Gohebiaeth gyhoeddus ynghylch cais cynllunio ar gyfer datblygu bwyd cyflym wrth ymyl eu hysgol.

Mae'r datgysylltiad hwn rhwng barn pobl a'r arfer cynllunio y maent yn ei arsylwi hefyd yn cael ei adleisio yn Adroddiad Archwilio Cymru, Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru :

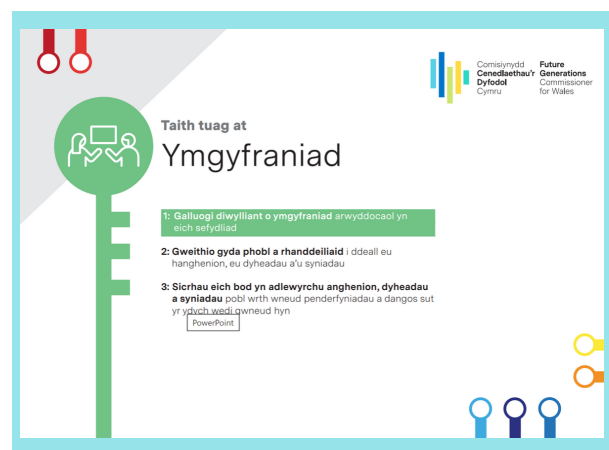
“Yn gyffredinol, mae llawer o ddinasyddion y gwnaethon ni eu harolygu yn gweld cynllunio lleol fel system sy'n arwain at bethau'n digwydd mewn cymunedau nad ydyn nhw'n gallu dylanwadu na rheoli arnyn nhw. Mae yna ddatgysylltiad cynyddol rhwng yr hyn y mae pobl ei eisiau gan eu hawdurdod cynllunio a'r hyn y mae eu hawdurdod cynllunio yn ei gyflawni.”

Archwilio Cymru

Mae'r bobl rydw i wedi ymgysylltu â nhw ac sy'n cysylltu â'm swyddfa gyda phryderon cynllunio wedi mynegi rhwystredigaeth gyda chymhlethdod y system, y diffyg llwybrau apelio ar ôl i benderfyniad gael ei wneud, yn ogystal â'r diffyg cyfranogiad ystyrlon (y tu hwnt, yr hyn maen nhw'n ei deimlo yn ymgynghoriad symbolaidd) gyda'r gymuned o ran cynlluniau a phenderfyniadau defnydd tir.

Mae rhai pobl yn teimlo nad ydyn nhw'n cael cyfle i lunio dyfodol eu cymuned uniongyrchol

I lawer o'r bobl sy'n cysylltu â mi, mae eu Cynllun Datblygu Lleol yn rhy anghysbell ac yn rhy dechnegol iddynt ymgysylltu ag ef. Pan maen nhw eisiau cymryd rhan yn y cam ymgaisio, mae'n rhy hwyr.

Ymgynghorir â phobl ac maent yn cael cyfle i ddylanwadu ar y cam llunio cynllun, ond yn llai felly ar ganlyniadau ceisiadau cynllunio. Ynghyd â'r ffyrdd yr ymgynghorir â hwy, mae rhai pobl yn teimlo nad yw eu barn yn cael ei hystyried. Wrth baratoi eu hadroddiad, canfu Archwiliad Cymru hefyd:

“Nid yw'r canfyddiad negyddol o ddinasyddion yn cael ei gynorthwyo gan y wybodaeth o ansawdd gwael a ddarperir yn aml gan awdurdodau cynllunio lleol i helpu i egluro'r hyn y maent yn ei wneud, ble a phryd. Dro ar ôl tro, dywedodd ymatebwyr ein harolwg wrthym eu bod yn ystyried bod gwybodaeth yn anhygyrch ac nad oedd yn ddefnyddiol. Nododd dros hanner y rhai a ymatebodd i'n harolwg nad yw'n hawdd cyrchu gwybodaeth am gynllunio, a nododd 70% nad yw awdurdodau cynllunio lleol yn dda am ymgysylltu â rhanddeiliaid ynghylch cynigion cynllunio a'u goblygiadau posibl.”

Archwilio Cymru

Mae rhywfaint o arfer da yn dod i'r amlwg ar gynnwys dinasyddion ond mae angen i bob corff cyhoeddus ddod o hyd i ffyrdd gwell o gynnwys eu cymunedau yn natblygiad eu hardal.

Mae rhywfaint o arfer da yn dod i'r amlwg lle mae corff cyhoeddus yn gwneud ymdrech wirioneddol gan ddefnyddio technegau arloesol i estyn allan at bobl y tu hwnt i ddulliau ymgynghori traddodiadol. Rwy'n falch o ddweud fy mod hefyd wedi gweld rhai enghreifftiau rhagorol o gymryd rhan mewn cynllunio, yr hoffwn i gyrff cyhoeddus eraill eu mabwysiadu wrth gynnwys pobl i lunio eu gofodau.

Mae [Cyngor Sir Gaerfyrddin](#) wedi cychwyn ar raglen i gynnwys trigolion Llanelli wrth adfywio ward Tyisha, fel rhan o ddatblygiad Pentref Llesiant Llanelli Bargaen Dinas Bae Abertawe. Fel rhan o hyn, mae plant ysgol wedi gwneud modelau 3D o'r ardal, cynhaliwyd nifer o ddigwyddiadau cynnwys, mae grŵp cymunedol wedi'i sefydlu i have llais ar y buddsoddiad yn yr ardal, ac mae cymaint o bobl â phosibl wedi cael eu gwahodd i roi eu syniadau a'u barn ar adfywio eu cymuned.

Dylid gwneud pob ymdrech i gynnwys pobl wrth ddylunio cynlluniau (Cynlluniau Datblygu Lleol yn benodol), gan y gallai hyn arbed amser ac arian i'r awdurdod trwy osgoi cwynion ac adolygiadau barnwrol. Bydd hefyd yn helpu i sicrhau bod amrywiaeth o syniadau a safbwyntiau yn cael eu cynnwys, sy'n bwysig ar gyfer cynwysoldeb a chydaddoldeb. Dylai corff cyhoeddus ddysgu o fy Nhaith i Gynnwys a dod o hyd i ffyrdd newydd ac arloesol o ymgysylltu â phobl mewn ffordd ystyrlon.

Canllaw ymarferol a phecyn cymorth yw ['Shape my Brecon Beacons'](#) a ddatblygwyd mewn cydweithrediad ag [Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog a Chomisiwn Dylunio Cymru](#). Ei nod yw helpu pobl a chymunedau i chwarae rhan wrth lunio'r lleoedd sy'n bwysig iddyn nhw, gan roi offer, adnoddau a syniadau i archwilio, newid a gwella trefi, pentrefi neu gymdogaethau.

Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog hefyd wedi datblygu cynlluniau lle mewn cydweithrediad â chymunedau lleol, gan gynnwys proses i'w mabwysiadu fel Canllawiau Cynllunio Atodol, e.e. Cynllun Cymunedol Crickhowell a chynllun tref y Gelli. Crëwyd y Cynllun Lle trwy weithdai dan arweiniad [Comisiwn Dylunio Cymru](#), gan ddefnyddio eu dull cyfranogol trwy'r adnodd ar-lein Shape my Town a grëwyd gan y Comisiwn a phartneriaid.

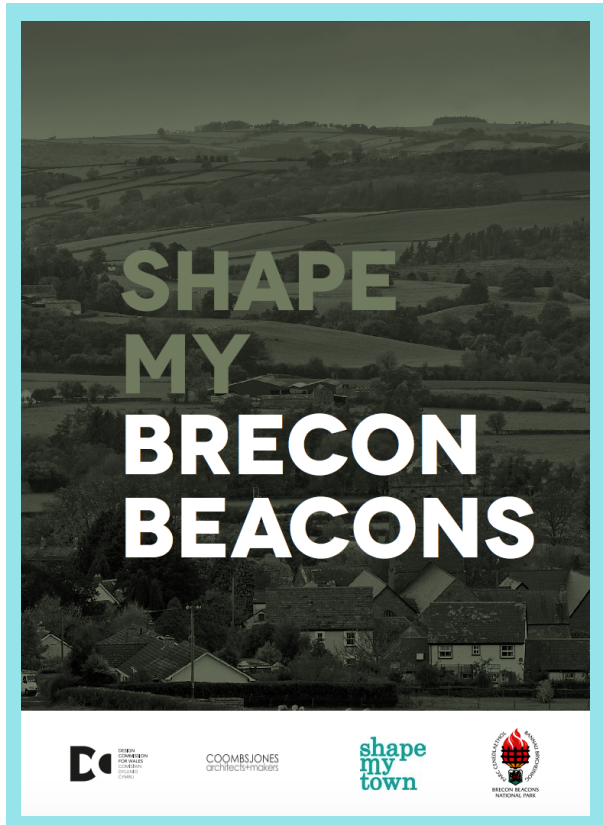
Adnodd 'Shape My Town' a 'My Square Mile'

Er mwyn cynnig pont rhwng llunwyr cynlluniau a'r cymunedau, creodd [Comisiwn Dylunio Cymru](#) offeryn: [Shape My Town](#). Y nod yw cynnwys a galluogi'r cyhoedd, gan osgoi jargon ac iaith y diwydiant, i ymgysylltu â llunio cynlluniau. Fe'i bwriedir fel adnodd trydydd parti i helpu eraill a darparu arweiniad ond i beidio â bod yn or-gyfarwydddeb â phobl sy'n adnabod eu lleoedd yn dda. Mae'n cynnwys rhai astudiaethau peilot, adroddiadau ac enghreifftiau. Bydd yn cael ei ddiweddarau yn 2020 i atgyfnerthu.

Mae yna hefyd adnodd wedi'i ddatblygu ar gyfer ysgolion a phlant iau - [My Square Mile](#) - adnodd sydd wedi'i wreiddio yng nghysyniad nodedig Cymru o'r filltir sgwâr. Mae'r [pecyn cymorth eisoes yn cael ei ddefnyddio'n fyd-eang](#).

Rwy'n gweld y rhain fel offer defnyddiol ar gyfer cynnwys cymunedau, ac rwy'n annog cyrff cyhoeddus i ddefnyddio adnoddau o'r fath.

Mae [Merthyr Tudful](#) hefyd yn gweithio gyda [Comisiwn Dylunio Cymru](#) ar '[Merthyr Heritage Charette](#)', sy'n cynnwys pobl wrth lunio dyfodol Cyfarthfa a chynllun ehangach Merthyr Tydfil, yng nghyd-destun y ddinas-ranbarth ac am hir-tymor. Y gwaith cyfredol ag arweinir gan ddylunio, gyda thîm rhyngwladol wedi'i benodi trwy'r Comisiwn Dylunio, yn gynhenid yn gwreiddio'r Ddeddf.

Mae Charrette yn sesiwn gynllunio dwys lle mae dinasyddion, dylunwyr ac eraill yn gydweithio ar weledigaeth ar gyfer datblygu. Mae'n darparu fforwm ar gyfer syniadau ac yn cynnig y fantais unigryw o roi adborth ar unwaith i'r dylunwyr. Yn bwysicach fyth, mae'n caniatáu i bawb sy'n cymryd rhan fod yn awdur ar y cyd ar y cynllun ac i alluogi cyd-ddylunio. Dylai cyrff cyhoeddus eu defnyddio'n helaeth mewn perthynas â chynllunio.

Mae cyd-ddylunio cynlluniau a phrosiectau yn allweddol i gymunedau deimlo eu bod yn chwarae rhan lawn. Eto i gyd, mae angen adnoddau digonol arno, sy'n anodd gyda'r gostyngiad cyfredol o 50% yng nghyllideb staff mewn adrannau cynllunio, ac oherwydd y gall cymunedau eu hunain fod heb adnoddau.

Cyd-ddylunio yw'r broses o ddinasyddion a dylunwyr yn gydweithredu i gynhyrchu cynnyrch neu wasanaeth sy'n diwallu anghenion y defnyddiwr terfynol.

Mae cyd-ddylunio yn cael gwared ar rwystrau sy'n ei gwneud hi'n anodd i bobl ymgysylltu a rhoi adborth trwy sicrhau bod dylunwyr yn cyfathrebu mewn ffordd gynhwysol. Yn nodweddiadol, byddai hyn yn cynnwys print bras mewn maint ffont o 14 pwynt i fyny, recordio sain, iaith Arwydd Prydeinig, Adnodd Hawdd ei Ddarllen, Braille, dogfennau electronig fel testun plaen, neu PDF wedi'i dagio'n hygyrch gyda diagramau a ddisgrifir gan destun a mapiau. Defnyddiwyd diagramau cyffyrddol tri dimensiwn yn llwyddiannus mewn ymgynghoriadau cyhoeddus; enghraifft wych o hyn yw Network Rail a luniodd gynnig cyffyrddol o ddyluniadau gorsafoedd.

Mae hefyd yn bwysig diwallu anghenion amgylcheddol y rhai sy'n cymryd rhan, megis amser a lleoliad corfforol cyfarfodydd ymgynghori, galluoedd a chryfderau'r rhai sy'n cymryd rhan, a hwyluso a chytuno ar ganlyniadau ar y cyd, fel yr amlygir gan Sefydliad Cenedlaethol Brenhinol y Bobl Ddall.

Yn 2000, anogodd pennaeth Blaen-Gynllunio yn [Torfaen](#) y gymuned i weithio ochr yn ochr â chynllunwyr i gynhyrchu'r cynllun datblygu ar gyfer Torfaen. Eisteddodd aelodau o'r gymuned gyda'r cynlluniwr a chynhyrchu'r polisïau a'r cynnig i'w cynnwys yn y cynllun. Esboniodd fod y dull hwn yn rhoi mewnwelediad i'r gymuned o'r cyfyngiadau a'r ystyriaethau yr oedd angen i'r awdurdod cynllunio fynd i'r afael â nhw wrth gynhyrchu'r cynllun, ynghyd â chaniatáu i breswylwyr rannu gwybodaeth leol (ble i leoli tai, er enghraifft). Fe eglurodd, "trwy fod yn rhan o'r broses, byddai'r gymuned yn ennill gwell dealltwriaeth o broses y Cynllun Datblygu a chan eu bod wedi bod yn rhan o ysgrifennu'r polisïau ac o'r herwydd yn ennill perchnogaeth."

Gall technoleg hefyd helpu cyrff cyhoeddus i ymgysylltu â chymunedau. Gall dulliau fel gweddarlledu cyfarfodydd, meddalwedd 3D i ddangos datblygiadau posibl a sut y byddent yn integreiddio â'r amgylchedd presennol, a gwell defnydd o gyfryngau cymdeithasol, fynd yn bell i sicrhau bod y gymuned yn cael dweud eu dweud am benderfyniadau sy'n effeithio arnynt.

Nid yw pob un ohonynt yn gostus. Mae sawl platfform ymgynghori cyhoeddus ar-lein, er enghraifft, [Stickyworld neu City Swipe](#) sy'n gwneud cyfranogiad yn hawdd trwy gynnwys rhyngweithiol a lleoliadau hyblyg. Mae'r llwyfannau hyn yn gost-effeithiol ac yn caniatáu i bobl wneud sylwadau ar fapiau neu luniau o ddatblygiad arfaethedig neu fynegi pryderon a gweledigaeth y cyhoedd am feysydd penodol i lywio gwaith cynllunwyr ar gyfer y dyfodol. Gall meddalwedd a thechnegau o'r fath wella'r broses o ymgynghori â dinasyddion ar gynigion cynllunio neu gael eu mewnbwn ar sut yr hoffent weld eu hardal leol yn cael ei datblygu er mwyn llywio penderfyniadau wrth wneud cynlluniau a chynllunio.

Rwyf wedi gweld ffyrdd arloesol o involving pobl yng Nghymru a ymhellach i ffwrdd:

Defnyddiodd [Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog](#) ddull arddull 'Minecraft' i ymgysylltu â Phlant wrth gynllunio eu cymunedau ar gyfer y dyfodol.

Mae [Adelaide, Awstralia](#) wedi cynhyrchu [model dinas 3D](#) i ddarparu offeryn ar gyfer ymgynghoriadau cyhoeddus trwy ddelweddu trafnidiaeth a materion cynllunio eraill.

Gall technoleg fod yn ddefnyddiol i symleiddio'r broses trwy, er enghraifft, un plattform digidol rhyngweithiol sy'n cynnwys yr holl wybodaeth berthnasol yn hytrach na chynhyrchu adroddiadau pwrpasol ar gyfer cymwysiadau cynllunio unigol a all weithiau fod wedi dyddio. Bydd hyn yn arbed amser ac yn gwneud gwaith cynllunwyr yn haws.

Mae diffyg eglurder terminoleg a disgwyliadau cymryd rhan yn y system gynllunio

Fel y nodais trwy gydol yr adroddiad hwn, rwyf wedi darganfod bod dryswch ynghylch y terminoleg a ddefnyddir mewn gwahanol bolisiau, deddfwriaeth a chanllawiau. Defnyddir termau fel ymgysylltu, cyfranogiad y cyhoedd ac ymgynghori yn gyfnewidiol. Mae Llywodraeth Cymru yn colli cyfleoedd trwy'r anghysondebau yn y termau maen nhw'n eu defnyddio.

O 2016 ymlaen, dylai pob polisi atgyfnerthu'r gofynion i 'gynnwys' pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant. Mae cynnwys yn mynd y tu hwnt i ymgynghori ac ymgysylltu ac, felly, mae'n bwysig bod y disgwyliadau hyn yn cael eu halinio ym mhob dogfen bolisi er mwyn osgoi dryswch yn yr hyn y mae disgwyl i gyrff cyhoeddus (yn yr achos hwn y swyddogaeth gynllunio) ei wneud, a gall dinasyddion ddisgwyl eu profi.

Er enghraifft, mae Rheoliadau Trwyddedu'r Amgylchedd (Cymru a Lloegr) 2016 yn ei gwneud yn ofynnol i Cyfoeth Naturiol Cymru gynhyrchu datganiad 'cyfranogiad cyhoeddus'. Teitl Pennod 2 o Fil arfaethedig Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2019 yw 'Cyfranogiad y cyhoedd mewn llywodraeth leol' ac mae adran 46 yn cynnig creu dyletswydd i 'annog pobl leol i gymryd rhan mewn llywodraeth leol'. Mae'r rhan fwyaf o ddeddfwriaeth newydd yn parhau i gyfeirio at ymgynghori neu gyfranogiad y cyhoedd yn hytrach na chynnwys. Anaml y sonnir am y gair 'cyfranogiad' yn nogfennau Llywodraeth Cymru nad ydynt yn ymwneud yn uniongyrchol â'r Ddeddf. Dylai Llywodraeth Cymru fod yn gyson yn y terminoleg a ddefnyddiant mewn polisiau a deddfwriaeth newydd a sicrhau ei bod yn cyd-fynd â'r Ddeddf ac nad yw'n ein symud yn ôl tuag at ymgynghori a chyfranogiad lleiaf pobl. Mae angen mwy i gymryd rhan ([Gweler Pennod 2 am fwy o wybodaeth.](#))

Er mwyn mynd i'r afael â'r pryderon hyn, cytunaf ag argymhelliad Archwilio Cymru i adolygu Gorchymyn Gweithdrefn Rheoli Datblygu 2012 a diweddaru'r safonau ymgysylltu a chynnwys ar gyfer awdurdodau cynllunio lleol. Dylai unrhyw ddiweddariad hefyd adlewyrchu fy arweiniad ar gyfranogi. Dylai Llywodraeth Cymru ac awdurdodau cynllunio hefyd gyhoeddi fersiynau mynediad hawdd o reolau a phrosesau cynllunio, fel y gwnaed ar gyfer cyfraith droseddol er enghraifft, yn ogystal â chodeiddio cyfraith cynllunio Mae Llywodraeth Cymru wedi dechrau ymgymryd â hi.

Cynllunio

Argymhellion i Lywodraeth Cymru

Prif Argymhelliad

Dylai Llywodraeth Cymru ddefnyddio'r cynsail fel y nodwyd gan y system gynllunio a ail-lunwyd yn fanwl i gysoni meysydd polisi eraill megis addysg a thai, â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Argymhellion Polisi

Dylai Llywodraeth Cymru:

- Parhai i archwilio sut y gellir defnyddio ysgogiadau ariannol (gan gynnwys y dreth stamp sydd newydd ei datganoli a chanfyddiad cyllid gwyrdd ar gyfer prosiectau seilwaith mawr) i ddod ag adnoddau digonol o fewn cynllunio.
- Darparu adnoddau ychwanegol i Gomisiwn Dylunio Cymru i gynyddu nifer y ceisiadau y gallant ddarparu cyngor arnynt; yn benodol ar gymhwyso Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, yn ogystal ag ar ddiwygiadau a chynhyrchu Cynlluniau Datblygu Lleol newydd. Dylai Llywodraeth Cymru hefyd ystyried gosod gofynion bod datblygiadau dros faint penodol yn mynd trwy'r broses hon.
- Rhoi mecanweithiau ar waith i fonitro'n well y canlyniadau a ddarperir gan y system gynllunio sy'n cyd-fynd â'r Ddeddf.
- Adolygu'r cynnydd o ran mabwysiadu Cynlluniau Datblygu Strategol ac ystyried ei wneud yn orfodol os na chaiff ei symud ymlaen o fewn amserlen rhesymol.
- Adolygu'r effaith, ymhen pum mlynedd, y mae Polisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei chael ar newid y rhagdybiaeth y mae cyfraith cynllunio yn seiliedig arni. Dylid adolygu hyn fel bod y bar yn cael ei godi uwchben 'gwneud dim niwed' i sicrhau mai dim ond datblygiadau sy'n gwneud y mwyaf o gyfraniad at y nodau sy'n cael eu hawdurdodi.
- Sicrhau bod Asesiad Effaith Cydraddoldeb cynhwysfawr yn cael ei gynnal wrth ddatblygu Cynlluniau Datblygu Lleol a bod unrhyw ddatblygiad newydd yn dangos sut mae'n mynd i'r afael ag ystyriaeth cydraddoldeb a nodwyd yn yr Asesiad Effaith Cydraddoldeb.

Cynllunio

Argymhellion i Lywodraeth Cymru

Argymhellion Proses

Yn eu camau gweithredu o ddydd i ddydd, dylai Llywodraeth Cymru ddechrau:

- Buddsoddi yn sylweddol i weithredu polisi creu lleoedd a Chynllunio Cymru 10 i sicrhau bod creu lleoedd yn cael ei weithredu ac nad yw sgiliau'n cael eu colli.
- Cynhyrchu esboniad iaith glir o'r Cod Cynllunio a'r broses.

Cynllunio

Cyngor ar gyfer gosod amcanion llesiant ar gyfer pob corff cyhoeddus a bwrdd a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru)

Cyfeiriwch at y bennod ar Osod Amcanion Da, ond wrth bennu eu hamcanion yn benodol mewn perthynas â chynllunio, dylai'r holl gyrff a byrddau cyhoeddus a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru):

- Sicrhau bod amcanion llesiant sy'n ymwneud â 'chynllunio' yn seiliedig ar 'creu lleoedd' a'u hintegreiddio ag amcanion eraill fel bod buddion ehangach yn cael eu cyflawni.
- Deall y cysylltiadau rhwng tai, yr amgylchedd, technoleg, trafnidiaeth, mynediad at wasanaethau, diwylliant ac iaith heddiw ac i genedlaethau i ddod er myn helpu cyrff cyhoeddus i gyflawni amcanion a chymau lluosog.
- Dod o hyd i ffyrdd newydd o fesur llwyddiant penderfyniadau cynllunio yn erbyn eu hamcanion llesiant a mabwysiadu mesurau ehangach i helpu yn eu tro i ehangu eu hamcanion a galluogi llesiant ehangach. Er enghraifft, byddai dylunio mesurau llwyddiant o amgylch llesiant - yn hytrach na chyfrif ceisiadau cynllunio neu edrych ar ba mor hir y mae'n ei gymryd i'w cymeradwyo - yn helpu pobl i wneud penderfyniadau mwy cyflawn am leoedd. Yn ddiweddar, comisiynodd RTPI ymchwil ar gyfer y Deyrnas Unedig ac Iwerddon, gyda chefnogaeth Llywodraeth Cymru ar fesur canlyniadau cynllunio. Bydd angen i gyrff cyhoeddus ac yn benodol Llywodraeth Cymru ystyried y canfyddiadau.

Wrth bennu eu camau, dylai cyrff cyhoeddus a byrddau a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru) ganolbwyntio yn y meysydd a ganlyn a dylent:

- Rhoi trefniadau ar waith i sicrhau bod creu lleoedd yn cael ei ystyried ym mhob fforwm gwneud penderfyniadau strategol.
- Sicrhau bod adnoddau a hyfforddiant yn cael eu darparu gan awdurdodau cynllunio i wella cynnwys wrth ddylunio eu cynlluniau lleol.
- Gofyn am fwy gan ddatblygwyr a chynnwys cymunedau'n well i sicrhau for prosiectau, yn amodol ar ganiatâd cynllunio, yn sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl at y nodau ac amcanion llesiant.

Cynllunio

Argymhellion ar gyfer yr holl gyrff cyhoeddus a byrddau a gwmpesir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (gan gynnwys Llywodraeth Cymru)

Argymhellion Proses

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylent **stopio**:

- Edrych ar Gynlluniau Datblygu Lleol, amcanion llesiant a chynlluniau llesiant ar wahân.
- Derbyn datblygiadau nad ydynt wedi'u halinio'n llawn â Pholisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Cymeradwyo datblygiadau arfaethedig nad ydynt yn gwella neu'n cynnal bioamrywiaeth.
- Mesur llwyddiant trwy'r cyflymder y mae ceisiadau cynllunio yn cael eu cymeradwyo.
- Canolbwyntio ar atebion tymor byr.
- Dangos ystyriaeth generig o effaith cydraddoldeb Cynlluniau Datblygu Lleol a datblygiadau mawr.

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylent **ddechrau**:

- Cymryd pob cam i integreiddio gwaith rhwng asiantaethau sy'n effeithio ar greu lleoedd a'n hamgylchedd adeiledig.
- Cysoni Cynlluniau Datblygu Lleol a chynlluniau llesiant/amcanion llesiant.
- Hyfforddi pawb sy'n ymwneud â chynllunio ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Pholisi Cynllunio Cymru 10.
- Gwrthod datblygiadau nad ydynt wedi'u halinio'n llawn â Pholisi Cynllunio Cymru 10 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, hynny yw nad ydynt yn cyfrannu at gyflawni datblygu cynaliadwy ac nad ydynt yn gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.
- Defnyddio gwasanaeth cynghori ac adolygu'r Comisiwn Dylunio ac Uned Asesu Effaith Iechyd Cymru ar gyfer datblygiadau mawr, dylunio a diwygio Cynlluniau Datblygu Lleol.

Argymhellion Proses (parhad)

Yn eu gweithredoedd o ddydd i ddydd dylent ddechrau:

- Defnyddio'r Offeryn Gwerth Cynllunio i nodi ffyrdd o adeiladu achos dros gynyddu buddsoddiad mewn cynllunio.
- Alinio penderfyniadau cynllunio â pholisi iaith Gymraeg a safonau hyrwyddo.
- Newid meddylfryd o ymgynghori i gynnwys a gwneud pob ymdrech i gynnwys pobl wrth ddylunio cynllun.
- Cydamseru ac alinio eu holl gynlluniau seilwaith.
- Ystyried ddechrau mabwysiadu Cynlluniau Datblygu Strategol neu Gynlluniau Datblygu Lleol ar y cyd lle mae symudiadau trawsffiniol cymhleth.
- Cynhyrchu esboniad iaith glir o'u Cynlluniau Datblygu Lleol a'u dogfennau cynllunio a'u harweiniad.
- Cofleidio'r rhagdybiaeth newydd ym Mholisi Cynllunio Cymru 10 paragraff 1.17 o blaid datblygu cynaliadwy yn unol â'r cynllun datblygu i sicrhau bod materion cymdeithasol, economaidd, diwylliannol ac amgylcheddol yn gytbwys ac yn integredig.
- Defnyddio'r model canlyniad a ddarperir yn Atodiad B Polisi Cynllunio Cymru 10.

Adnoddau / Gwybodaeth

Defnyddiol

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

- [Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer prosiectau](#)
- [Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer Craffu](#)
- [Pecyn Cymorth Tri Gorwel](#)
- [Y Gallu i Greu: Taith tua'r nodau llesiant a chynnwys](#)

Eraill:

- Sefydliad Cynllunio Trefi Brenhinol: [Value of Planning resources and toolkit](#)
- [Offeryn 'Shape My Town'](#)
- [Offeryn 'My Square Mile'](#)
- Iechyd Cyhoeddus Cymru: [Creu lleoedd a mannau iachach ar gyfer y genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol](#)
- [Adnoddau](#) a teclynau Uned Gymorth Asesu'r Effaith ar Iechyd Cymru (WHIASU)
- [Offeryn 'i-coed'](#)
- Swyddfa Archwilio Cymru: [Effeithiolrwydd awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru](#)

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

